

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 49 [2731]

Чацвер, 5 снежня 1974 года

Цана 8 кап.

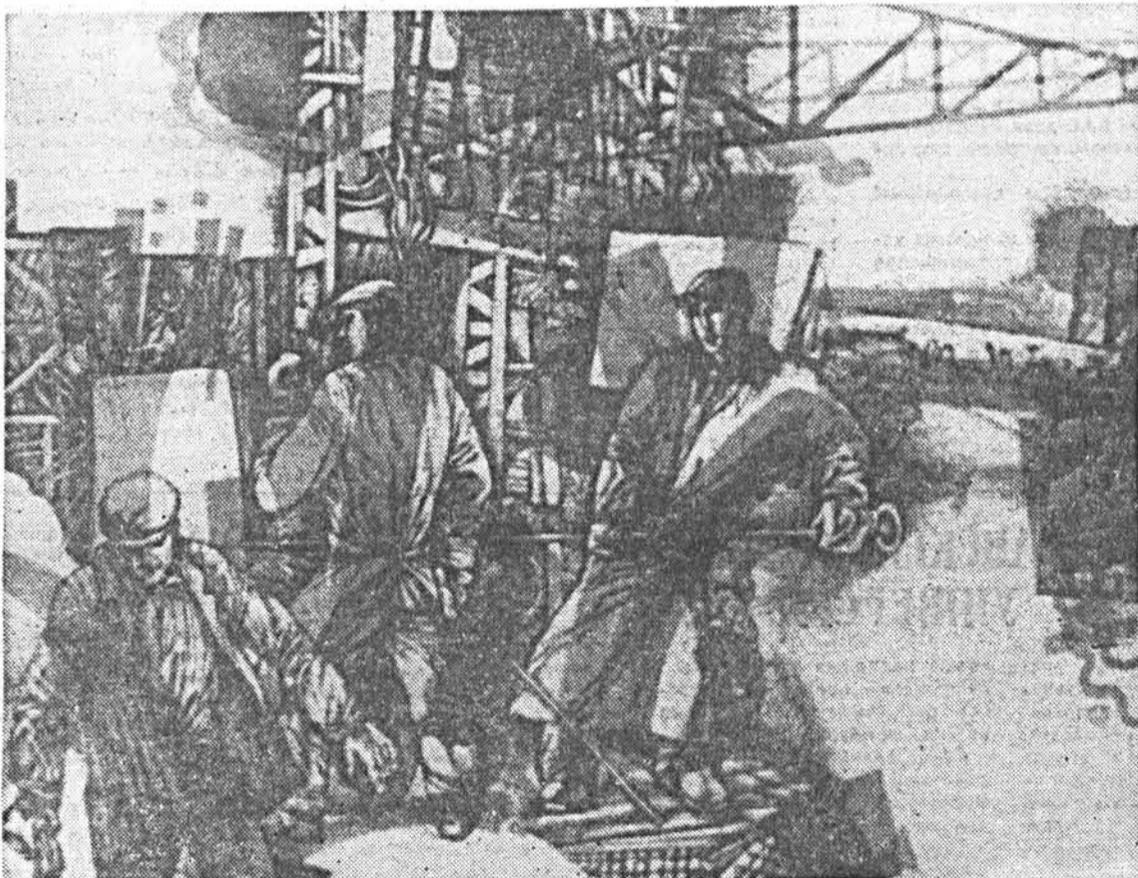
Сёння—Дзень Канстытуцыі СССР

Народны мастак СССР А. Пахомаў.
Настайніца (літаграфія).

Народны мастак Якуцкай АССР Э. Сіўцаў.
Партрэт У. І. Леніна (літаграфія).

А. Плахаў (Масква).
На заводзе «Серп і молат» (літаграфія).

УЛАДА НАРОДА

Мудрыя законы
Краіны Саветаў
Пісаны рукою
Рабочай, мазольнай...

Нашай Канстытуцыі
Слаўныя заветы
Не памруць, жыць будуць
Прадаўі векапомнай.

Так пісаў пясняр зямлі беларускай
Янка Купала.

Савецкая Канстытуцыя — Асноўны
закон Саюза Савецкіх Сацыялістыч-
ных Рэспублік, які ўвасабляе ў сабе
інтарэсы, волю і мудрасць народа.

Права на працу, права на адпачы-
нак, права на матэрыяльнае забеспя-
чэнне ў старасці, права на адукацыю
зафіксаваны ў нашай Канстытуцыі,
дэманструюць сілу і перавагу савец-
кай дэмакратыі.

Толькі савецкі грамадскі і дзяржаў-
ны лад змог забяспечыць такія вялі-
кія сацыяльныя правы і палітычныя
свабоды.

Услаўленню нашых гераічных буд-
няў, нашага ладу жыцця прысвяча-
юць свой талент савецкія пісьменнікі
і кампазітары, мастакі і артысты.

На гэтай старонцы мы знаёмім чы-
тача з некалькімі работамі, якія экс-
пануюцца на Усесаюзнай выстаўцы
эстампу ў Мінску.

Ад'езд таварыша Л. І. Брэжнева ў Францыю

Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў 4 снежня адбыў з Масквы ў Парыж па запрашэнні прэзідэнта Французскай рэспублікі В. Жыскар д'Эстэна з рабочым візітам.

На Унукаўскім аэрадроме, упрыгожаным Дзяржаўнымі флагамі Савета Саюза, таварыша Л. І. Брэжнева праводзілі таварышы А. А. Грэчка, В. В. Грышын, А. П. Кірыленка, А. М. Касыгін, Ф. Д. Кулакоў, К. Т. Мазураў, А. Я. Пельшэ, М. В. Падгорны, Д. С. Палянскі, М. А. Суслэй, А. М. Шалепін, П. Н. Дземічаў, Б. М. Панамароў, М. С. Саломенцаў, Д. Ф. Усцінаў, У. І. Далгіх, І. В. Капітонаў, К. Ф. Катушаў, члены ЦК КПСС Б. П. Бугаеў, В. В. Кузняцоў, Г. С. Паўлаў, Г. Э. Цуканаў, Н. А. Шчолакаў, кандыдат у члены ЦК КПСС С. К. Цвігун, члены Цэн-

тральнай рэвізійнай камісіі КПСС К. М. Багалюбаў, Г. К. Цынеў, намеснік загадчыка аддзела ЦК КПСС В. С. Шапашнікаў.

Разам з таварышам Л. І. Брэжневым у Парыж адбылі член Палітбюро ЦК КПСС, міністр замежных спраў СССР А. А. Грамыка, міністр замежнага гандлю СССР М. С. Патолічаў, загадчык аддзела ЦК КПСС П. А. Абрасімаў, памочнікі Генеральнага сакратара ЦК КПСС А. М. Аляксандраў, А. І. Блатаў, намеснік загадчыка аддзела ЦК КПСС В. В. Загладзін, генеральны дырэктар ТАСС Л. М. Замяцін.

У ліку праводзішых на аэрадроме былі часовы павераны ў справах Францыі ў Саветкім Саюзе Ф. Юсон, дыпламатычны супрацоўнікі пасольства Францыі ў СССР.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Аб узнагароджанні
пісьменніка **ЛЫНЬКОВА М. Ц.**
ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі

За заслугі ў развіцці савецкай літаратуры ўзнагародзіць пісьменніка **Лынькова Міхаіла Ціханавіча** ордэнам **Кастрычніцкай Рэвалюцыі**.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ,
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль, 29 лістапада 1974 г.

У К А З

ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб узнагароджанні пісьменніка **Няхая Р. О.**
Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

За шматгадовую плённую работу ў галіне літаратуры і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння ўзнагародзіць пісьменніка **Няхая Рыгора Осіпавіча** Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР **Ф. СУРГАНУ,**
Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР **Л. ЧАГІНА,**
г. Мінск, 4 снежня 1974 года.

У ПАЛЁЦЕ— «САЮЗ-16»

Паведамленне ТАСС

У адпаведнасці з савецкай праграмай падрыхтоўкі да эксперыментальнага сумеснага палёту касмічных караблёў «Саюз» [СССР] і «Апалон» [ЗША] 2 снежня 1974 года ў 12 гадзін 40 мінут па маскоўскаму часу ў Саветкім Саюзе ажыццэўлены запуск касмічнага карабля «Саюз-16».

Касмічны карабель пільтуе экіпаж у саставе камандзіра карабля Героя Саветскага Саюза, лётчыка-касманauta СССР палкоўніка Філіпчанкі Анатоля Васільевіча і бортінжынера Героя Саветскага Саюза, лётчыка-касманauta СССР Рукавішнікава Мікалая Мікалаевіча.

Праграма арбітальнага палёту прадугледжвае выпрабаванні бартавых сістэм карабля «Саюз», мадэрнізаваных у адпаведнасці з патрабаваннямі сумеснага палёту, правядзенне навуковых і навукова-тэхнічных даследаванняў, а таксама назіранне і фатаграфаванне асобных участкаў зямной паверхні з мэтай атрымання даных для вырашэння народнагаспадарчых задач. Карабель «Саюз-16» аналагічны караблю, якому трэба будзе ў 1975 годзе ўдзельнічаць у савецка-амерыканскім эксперыменце.

З экіпажам карабля «Саюз-16» падтрымліваецца ўстойлівая радыё- і тэлевізійная сувязь.

Кіраванне палётам касмічнага карабля «Саюз-16» і апрацоўка паступаючай інфармацыі ажыццяўляюцца савецкім Цэнтрам кіравання з дапамогай станцый сачэння, размешчаных на тэрыторыі Саветскага Саюза і навукова-даследчых суднах, што знаходзяцца ў розных раёнах акваторыі Сусветнага акіяна.

Самаадчуванне касманautaў добрае. У адсеках карабля падтрымліваюцца ўмовы, блізкія да зямных.

Касманauta А. В. Філіпчанка і М. М. Рукавішнікаў пачалі выкананне намічанай праграмы палёту.

ЦЭНТР КІРАВАННЯ ПАЛЁТАМ, 2. [ТАСС]. К 20 гадзінам маскоўскага часу касмічны карабель «Саюз-16» зрабіў пяць абаротаў вакол Зямлі. Пасля карэктнай траекторыі руху, праведзенай на пятым вітку, карабель працягвае палёт па арбіце з параметрамі:

- максімальнае аддаленне ад паверхні Зямлі [у апагеі]—223 кіламетры;
- мінімальнае аддаленне ад паверхні Зямлі [у перыгеі]—177 кіламетраў;
- перыяд абарачэння—88,4 мінуты;
- нахіленне арбіты—51,8 градуса.

Па праграме першага дня касманauta А. В. Філіпчанка і М. М. Рукавішнікаў праводзілі правярку работы сістэм карабля ў розных рэжымах палёту. У чарговым сеансе сувязі А. В. Філіпчанка паведаміў, што экіпаж поўнацю асвясіўся з умовамі бязважкасці, самаадчуванне касманautaў добрае.

У перыяд з 20 гадзін 30 мінут да 6 гадзін 30 мінут 3 снежня, калі касмічны карабель «Саюз-16» будзе знаходзіцца па-за зонай радыёбачнасці з тэрыторыі Саветскага Саюза, касманauta будучы адпачываць.

ЦЭНТР КІРАВАННЯ ПАЛЁТАМ, 3. [ТАСС]. К 12 гадзінам 30 мінутам маскоўскага часу касмічны карабель «Саюз-16» зрабіў 16 абаротаў вакол Зямлі.

Другі рабочы дзень касманautaў Анатоля Філіпчанкі і Мікалая Рукавішнікава пачаўся з самай раніцы. Пасля снідання і медыцынскага кантролю яны пачалі выконваць далейшую праграму палёту.

Па праграме медыка-біялагічных даследаванняў касманauta кантралявалі рост мікраарганізмаў ва ўмовах бязважкасці.

У адпаведнасці з праграмай падрыхтоўкі да сумеснага палёту касмічных караблёў «Саюз» і «Апалон» праводзіліся выпрабаванні сістэмы забеспячэння жыццядзейнасці. У прыватнасці, ціск у адсеках карабля «Саюз-16» быў зніжаны да 540 міліметраў ртутнага слупа. Па дакладзе экіпажа і даных тэлеметрычнай інфармацыі самаадчуванне касманautaў добрае. Частата пульсу ў Анатоля Філіпчанкі—70, у Мікалая Рукавішнікава—75 удараў у мінуту. Частата дыхання ў камандзіра карабля—15, у бортінжынера—20.

Рабочы дзень экіпажа карабля «Саюз-16» закончыцца ў 23 гадзіны маскоўскага часу.

Палёт касмічнага карабля «Саюз-16» працягваецца.

Камандзір карабля
ФІЛІПЧАНКА
Анатоля Васільевіч

Герой Саветскага Саюза лётчык-касманauta СССР, палкоўнік Анатоля Васільевіч Філіпчанка нарадзіўся 26 лютага 1928 года ў вёсцы Давыдаўка Варонежскай вобласці. Пасля заканчэння сямігадовай школы працаваў токарам, вучыўся ў школе ВПС, а затым у Чугуеўскім ваенным авіяцыйным вучылішчы, якое скончыў з адзнакай. З 1951 года А. В. Філіпчанка служыў у авіяцыйных часцях Саветскай Арміі, у 1961 годзе завочна скончыў Чырванасцяжную ваенна-паветраную акадэмію (цяпер імя Ю. А. Гагарына).

А. В. Філіпчанка — член Камуністычнай партыі Саветскага Саюза з 1952 года.

У кастрычніку 1969 года ён здзейсніў свой першы арбітальны касмічны палёт у якасці камандзіра карабля «Саюз-7». З мая 1973 года А. В. Філіпчанка ўдзельнічае ў падрыхтоўцы будучага сумеснага савецка-амерыканскага палёту па праграме «Саюз» — «Апалон».

Анатоля Васільевіч жанаты. Жонка Лізавета Аляксандраўна — хатняя гаспадыня. У сям'і Філіпчанкі два сыны — Аляксандр, 1957 года нараджэння, і Ігар, 1961 года нараджэння. Бацька касманauta памёр у 1955 годзе, маці Акуліна Міхайлаўна — пенсіянерка, жыве ў горадзе Астрагожску Варонежскай вобласці.

Бортінжынер карабля
РУКАВІШНІКАЎ
Мікалай Мікалаевіч

Герой Саветскага Саюза лётчык-касманauta СССР Мікалай Мікалаевіч Рукавішнікаў нарадзіўся ў 1932 годзе ў горадзе Томску. У 1951 годзе ён скончыў сярэдняю школу, а ў 1957 годзе — Маскоўскі інжынерна-фізічны інстытут. Пасля заканчэння інстытута М. М. Рукавішнікаў працуе ў канструктарскім бюро, дзе актыўна ўдзельнічае ў распрацоўцы многіх інжынерных праблем.

У 1967 годзе Мікалай Мікалаевіч быў залічаны ў атрад касманautaў. Свой першы касмічны палёт М. М. Рукавішнікаў здзейсніў у красавіку 1971 года на караблі «Саюз-10».

З мая 1973 года М. М. Рукавішнікаў удзельнічае ў падрыхтоўцы будучага сумеснага савецка-амерыканскага палёту па праграме «Саюз» — «Апалон».

Мікалай Мікалаевіч Рукавішнікаў — член Камуністычнай партыі Саветскага Саюза.

Маці Рукавішнікава — Галіна Іванаўна цяпер на пенсіі, айчыным памёр у 1962 годзе. Жонка касманauta Ніна Васільеўна працуе на машынабудуўнічым прадпрыемстве. У сям'і Рукавішнікавых — сын Уладзімір, 1965 года нараджэння.

АДБЫЛОСЯ чарговае пасяджэнне Рэспубліканскага савета народных універсітэтаў. Вяла яго намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова. Абмеркавана пытанне аб дзейнасці Магілёўскага абласнога савета па арганізацыі і правядзенню ўсесаюзнага грамадскага агляду народных універсітэтаў.

Было адзначана, што ў выніку прынятых саветаў мер узмацнілася ўвага да народных універсітэтаў з боку зацікаўленых

У РЭСПУБЛІКАНСКІМ САВЕЦЕ НАРОДНЫХ УНІВЕРСІТЭТАЎ

арганізацыі і ведамстваў, павысіўся ўзровень навуцальна-выхавальнага працэсу, палепшылася кіраўніцтва народнымі універсітэтамі. У ходзе агляду праведзена значная работа па развіццю сеткі і расшырэнню кантынгенту слухачоў. У гэтым навуцальным годзе створана 63

новыя народныя універсітэты і 20 філіялаў, колькасць слухачоў павялічылася больш, чым на 7 тысяч чалавек.

Савет адзначыў актыўнае дзейнасць саветаў садзейнічання пры радзе абласных арганізацыі і ведамстваў.

Разам з тым Рэспубліканскі

савет указаў, што ў Магілёўскай вобласці яшчэ не склалася дакладна прадуманая сістэма арганізацыйных і навукова-метадычных мерапрыемстваў, накіраваных на шырокае разгортванне агляду, узмацненне кіраўніцтва яго правядзеннем з боку зацікаўленых дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, гарадскіх і раённых саветаў. Кантроль абласнога савета народных універсітэтаў за ходам агляду слабы, недастатковы ўдзел у ім прымаюць галіно-

выя і тэрытарыяльныя саветы, што ў значнай меры стрымлівае далейшае разгортванне агляду на месцах.

На пасяджэнні заслуханы інфармацыі саветаў садзейнічання народным універсітэтам Міністэрства культуры БССР і Міністэрства бытавога абслугоўвання насельніцтва БССР. Разгледжаны і зацверджаны план работы Рэспубліканскага савета на 1975 год.

БЕЛТА.

УКАЗ

ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

АБ ПРЫСВАЕННІ ГАНАРОВЫХ ЗВАННЯЎ БЕЛАРУСКАЙ ССР РАБОТНИКАМ КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВА РЭСПУБЛІКІ

За заслугі ў развіцці беларускай савецкай культуры і мастацтва прысвоіць ганаровыя званні:

НАРОДНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Аўсяннікаву Генадзію Сцяпанавічу — артысту Беларускага дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

Семянюку Юрыю Уладзіміравічу — кампазітару.

ЗАСЛУЖАНАГА ДЗЕЯЧА МАСТАЦТВАУ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Герасімовіч Эльвіры Пятроўне — рэктару Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

Мухарынскай Лідзіі Саулаўне — дацэнту Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага.

Яфімаву Юрыю Міхайлавічу — галоўнаму дырыжору Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра Беларускай ССР.

ЗАСЛУЖАНАГА РАБОТНИКА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЙ ССР

Калачынскаму Міхаілу Іванавічу —

пісьменніку, галоўнаму рэдактару часопіса «Беларусь».

Кулакоўскаму Аляксею Мікалаевічу — пісьменніку, адказнаму сакратару Саюза пісьменнікаў Беларускай ССР.

Лобану Мікалаю Паўлавічу — пісьменніку, загадчыку сектара лексікалогіі і лексікаграфіі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук Беларускай ССР.

Пашкевічу Нічыпару Еўдакімавічу — пісьменніку.

ЗАСЛУЖАНАГА АРТЫСТА БЕЛАРУСКАЙ ССР

Былінскай Людміле Усеваладаўне — актрысе Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Беларускай ССР імя М. Горкага.

Губко (Раеўскай) Тамары Рыгораўне — салістцы Беларускага радыё і тэлебачання.

Кучынскаму Валерыю Аляксандравічу — салісту Беларускай дзяржаўнай ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга філармоніі.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНУ.

Сакратар Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА.

Г. АУСЯННИКАУ.

Ю. СЕМЯНЯКА.

Э. ГЕРАСИМОВИЧ.

Л. МУХАРЫНСКАЯ.

Ю. ЯФИМАУ.

М. КАЛАЧЫНСКІ.

А. КУЛАКОУСКИ.

М. ЛОБАН.

Н. ПАШКЕВИЧ.

Л. БЫЛИНСКАЯ.

Т. РАЕУСКАЯ.

В. КУЧЫНСКИ.

2 снежня 1974 года.
г. Мінск.

ЁН ПРЫСЕУ на абпалены камень, сашчапіў на каленях рукі. Задумаўся...

Побач узмакнуў крыламі бусел. Напэўна, і ён, як гэты салдат, вярнуўся ў свой родны край. Ды няма ні гнязда, ні нават дуба, на якім яму прывольна жылося.

Цішыня лягла на зямлю. Толькі трывожыў сэрца горкі палынавы пах, які даносіў лёгкі ветрык з-за вёскі. Якой вёска? Няма яе. Адны папалішчы. Рушыў сцяжынкай, што некалі вяла да чыстай крыніцы. Ступіў на калкі — угнуліся, нібы тыя клавішы.

А можа гэта ў галаве пачало кружыцца. Каб не ўпасці, прысеў, стаў углядацца ў абпалены камень, на якіх сталі каты. Прыгадаў мірныя, з салаўінымі песнямі ранкі, калі прывозіў сюды насенне, дэталі да эміграсійскіх машын. Ён любіў легчы на мурожную траву, пакласці пад галаву рукі і слухаць наваколле. Аднекуль даносіўся стук конаўкі аб вядро — нехта паліваў грады, чуўся лёгкі тупат цяляці за гаспадыняй.

А там хтосьці здароўкаўся з суселам. А цяпер тут цішыня. Толькі зрэдку расстройваная пералётка журботна прагалосіць сваё: «Касіць пара. Касіць пара...!»

А дзе возьмець тую касу? Ды і каму яе ўзяць у рукі?

Не асмеліўся ён тады на месцы зруйнаванай дашчэнту машынатрактарнай станцыі будаваць сабе зямлянку. Пабыў у суседняй вёсцы...

Не ведаў тады салдат Сцяпан Шабека, што яго сыну Сяргею праз 25 гадоў на гэтай зямлі, адваяванай у багны, давядзецца арганізаваць саўгас.

— Ведаеш, як назавем саўгас? — спытаў сакратар райкома, які прывёз Сяргея Сцяпанавіча на месца будучай гаспадаркі. — «Новае Палессе».

— Дакладная назва. Лепшай і шукаць не трэба, — углядаючыся ў даяглед, — адказаў Сяргей Шабека.

Як даўні ўспамін дзяцінства, яму прыгадалася непразанае балота. Так тут усё змянілася з тых далёкіх часін!

Калі прапанавалі яму па-саду дырэктара, спачатку думаў адмовіцца. Працаваў ён галоўным інжынерам калгаса імя Чкалава, якім кіраваў

Герой Сацыялістычнай Працы, кандыдат эканамічных навук Уладзімір Ігнатавіч Дубоўскі. Падабалася будаваць-ладзіць гаспадарку з гэтым чалавекам. А тут усё трэба браць у свае рукі. Ды паспрабуй вазмі, давадзі да ладу гэтую зямлю, што ўся ў воспінах балотаў, якія заліваюцца з краю ў край вясновымі паводкамі.

ста трымаюцца за зямлю, — гаворыць Сяргей Сцяпанавіч. — Не прайшло і трох гадоў, а як змяніўся гэты край.

Прыклаўшы далонь да лба, ён глядзіць удалечыню. У ледзь прыкметнай прагаліне лесу бачны цагляныя дамы. За імі — светла-шэрая паласа вады.

— Вам, напэўна, захопацца паглядзець наш горад? —

І дадае: — Калі ўпершыню сюды прыехаў, тут толькі будзілі прастору сваімі песнямі чарацянкі. А сёння... Чулі, напэўна, што прынята рашэнне аб асваенні новага масіву пад новы саўгас, — працягвае Сяргей Сцяпанавіч. — Кажуць, цэнтр яго будзе ў Вялічкавічах — пакуль самай глухой вёсцы нашага раёна. Ды не доўга ёй быць

дзе ў кабінце, абклаўшыся кнігамі, нібы вучань.

— Што, сыноч, у інстытуце не дапрацаваў? — спытаў бацька.

— Не, тата. З інстытуцкімі ведамі ўсё ў парадку. Рашыў у аспірантуру паступаць. Кіраваць гаспадаркай з кожным годам усё складаней і складаней. Ды і ад братаў адставаць не хочацца.

У сям'і Шабекаў ужо ёсць два кандыдаты навук.

— Ведаеш, сыноч, што трэба зрабіць вам? Дом-музей саўгасны пабудоваць, — падказвае бацька сыну.

— Зробім, абавязкова зробім, — задаволена зазначае Сяргей Сцяпанавіч. — І экспанаты знойдуцца, гэтых экспанатаў у нас — ого!

Ён падыходзіць да кніжнай паліцы, бярэ ў рукі «Людзі асобага складу» В. Казлова, паказвае радкі, прысвечаныя яго землякам. Потым яшчэ адна кніга кладзецца на дырэктарскі стол. «Саўдзельнікі ў злачынствах». Сяргей Сцяпанавіч чытае ўсплы:

«З загаду гітлераўскага галаварэза эсэсаўца Дырлевангера. 15.11.1943 г. Батальён яшчэ раз працягвае баявы ўчастак у паўночным напрамку 15—17 лютага аж да лініі Старобін-Паварчыцы. Прытым павінна быць знішчана ўсё, што можа служыць для абароны. Зона павінна стаць пустыняй. Мясцовае насельніцтва расстраляць. Жывёлу, збожжа і іншыя прадукты забраць і даставіць у Старобін».

— Не стала таі зона пустыняй, — гаворыць дырэктар.

Ды ці пералічыш усё тое, што пакінула ў памяці вайна. Адным словам, музей патрэбен. Няхай кожны яго экспанат гаворыць, выхоўвае...

Калі я пакідаў гаспадарку, разам са мной у раённы цэнтр на нейкую нараду ехаў дырэктар. У руках ён трымаў папку, дзе ляжалі зводкі. Гэта працоўныя рапартажы. І хоць было ў тых рапартажах шмат лічбаў і мала слоў, больш красамоўнага дакумента не прыдумаеш. Бо за кожнай лічбай руплівая, самаадданая праца людзей, якія будуюць новае шчаслівае жыццё.

Салігорскі раён.
В. Капачы.

ТАБЕ
ПЯЦІ
ГОДКА!

Уладзімір КОБРЫН

АБНАЎЛЕННЕ

Але ж гэта яго родны кут, яго зямля і каму як не яму, патомнаму палешуку, будаваць на ёй новае жыццё?

...Калі б рэкі маглі гаварыць, расказала б Марачанка, што коціць свае воды ў імклівую Ляву, як гадоў пяць назад прыехалі сюды падрыўнікі-меліяратары. Здалося, што зямля пахіснулася ад выбуху. А калі ўсё спынілася, перад вачамі паўстаў доўгі канал. Потым зноў і зноў грэмелі выбухі. Людзі выпрамялялі рэчышча ракі. А праз год там, дзе зыбілася пад нагамі багна, ляжала паліна. Неўзабаве сюды прыйшлі кустарэзы, трактары з цяжкімі плугамі, якія рэзалі, пераварочвалі чорную, тлустую, вякамі некрунутую зямлю. Сёння на гэтых мясцінах шуміць пад ветрам збажына, зелянеюць радкі бульбы, цянецца ўгару кукуруза.

Гэты край не толькі край рунных сейбітаў, а і мужных змагароў. Гледзячы на гэтае абнаўленне, не перастаеш думаць, якія дужыя ды працавітыя людзі жылі і жывуць тут.

...Мы крочым берагам магістральнага канала. Дзе-нідзе, ахапіўшы вузлаватымі карэннямі зямлю, стаяць дубы-волаты.

— Вось і людзі так ўчэпі-

пытае Шабека.

Так і сказаў: горад.

Па дарозе дырэктар расказвае, што яшчэ ў 1971 годзе тут налічвалася толькі 105 гектараў асвоеных зямель, а летась іх ужо стала 1177. Намечана ж асвоіць у бліжэйшыя гады больш як шэсць тысяч гектараў. А ўраджай! Летась азімай пшаніцы, напрыклад, сабралі на 30 цэнтнераў з гектара. Яшчэ ніколі ў гэтых мясцінах не давала такога ўраджая бульба — амаль на 200 цэнтнераў збожжа і 250 цэнтнераў бульбы з кожнага гектара. Такі ўраджай прынеслі зямлі, адваяваныя ў балотаў.

Пасёлак, акэймаваны з трох бакоў лесам, тут вырас прыгожы. Ля кожнага дома (памяшканні ўзводзяць з сілкаватнай цэглы) хочацца прыпыніцца.

У пасёлку пабудаваны гандлёвы цэнтр, інтэрнат, негалькі духпаварховых васьмікватэрных дамоў, зернясклад, бульбасховішча і іншыя збудаванні. Хутка будуюць узведзены школа, бальніца, Палац культуры, дзіцячы сад-ясль.

— Вось якое яно, сённяшняе Палессе, — паліскаваючы вачамі, гаворыць дырэктар.

такой. Вунь спытайце: яе жыхары ўжо сёння нібы ўвачавідкі бачаць на месцы двухметравага трысця, ды непраходнай багны каналы, абадзаныя пладоўымі і дэкаратыўнымі дрэвамі. У сажалках, злучаных паміж сабой мосцікамі, запляскоўць тлустыя рыбіны. Аж да самага далягляду пабягуць залацістыя нівы. Дарэчы, пракладка галоўнай артэрыі да новага саўгаса пачалася.

...У той дзень у раённай газеце «Шахцёр» я прачытаў дзёнік сацыялістычнага саборніцтва калгасаў і саўгасаў раёна ў чацвёртым, вызначальным годзе пяцігодкі.

Пачынаўся ён калонкай «Ідуць уперадзе». Першай стаяла назва саўгаса «Новае Палессе». Так іно і павінна быць. Інакш не могуць працаваць людзі, якія пераўтварылі зямлю.

Дырэктар гаспадаркі ідзе да помніка за сціплай агароджай. Доўга стаім моўчкі. Тут некалі была цэлая вёска, жыхароў якой загналі ў калгасную адрыну і спалілі.

Памяць аб ахвярах вайны, фашызму заўсёды з намі, заўжды ў нашых сэрцах.

НЕЯК Шабека-старэйшы завітаў да свайго сына ў саўгас. Дырэктар ся-

У ВЫПУШЧАНЫ выдавецтвам «Мастацкая літаратура» двухтомнік Максіма Гарэцкага ўвайшла амаль усе найбольш значныя творы пісьменніка. Дзве аб'ёмныя кнігі даюць даволі шырокую магчымасць чытачу пазнаёміцца з творчасцю аўтара своеасаблівага, цікавага і складанага, які ўвайшоў у літаратуру да рэвалюцыі і ўнёс істотны ўклад у развіццё беларускай прозы.

У першы том уключаны апавяданні, якія друкаваліся ў зборніках, і драматычныя абразкі. Размяшчэнне апавяданняў у тым парадку, які яны друкаваліся ў зборніках, і ў той паслядоўнасці, якую аўтарызаваў сам М. Гарэцкі, здаецца нам правільным. Храналагічны прынцып быў бы ў даным выпадку неспраўданы, таму што зборнікі амаль заўсёды ўяўляюць сабой кнігу, аб'яднаную адзінаствам ідэяў і мастацкай задумкі.

Першы зборнік апавяданняў «Рунь» з'явіўся як бы праграмным для ўсёй творчасці М. Гарэцкага.

Стылявая шматграннасць зборніка вызначалася пошукамі новых форм, што диктавалася ідэяй аўтарскай задумкі, якая ў сваю чаргу прымушала пісьменніка шукаць новых жанравых і кампазіцыйных рашэнняў. Апавяданне «Рунь» складаецца з фрагментаў, здавалася б, вельмі разнародных у жанравы і стылявы адносінах. У аўтарскі расказ уключаны і п'есмы, і дзённіковыя запі-

М. Гарэцкі. Выбраныя творы ў двух тамах. Укладальнікі Д. Бугаёў, Ю. Пшыркоў, Б. Салана. Мінск. «Мастацкая літаратура», 1973.

сы. Але ўсе фрагменты звязаны адзінаствам задумкі, і апавяданне па сутнасці з'яўляецца ключавым для разумення аўтарскай пазіцыі і своеасаблівым уступам да зборніка. Шкада, што яго, як і апавяданне «Пірыя слевы», чамусьці не ўвайшло ў цяперашняе выданне.

Кароткі драматычны абразок «Атрута», які ўваходзіць у зборнік «Рунь», змешчаны ў раздзеле «Драматычныя абразкі», відаць, па жанравым прычыну. Наўрад ці гэта з'яўляецца мэтазгодным, паколькі такое перанясенне парушае цэласнасць зборніка, выдадзенага пры жыцці пісьменніка.

У зборніку «Досвіці!» Гарэцкі прадоўжыў пачаць у «Руні» тэму гістарычнага мінулага, мастацкага засваення таго перыяду ў жыцці народа, калі чатавек знаходзіўся ў найбольш цяжкіх, трагічных умовах сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёчання. Зварот пісьменніка да гэтага перыяду народнай гісторыі не з'явіўся выпадковым. М. Гарэцкі імкнецца абудзіць грамадскую свядомасць, дапамагчы чалавеку задумацца над жыццём і адчуць сябе адказным за мінулае, сучаснае і будучае народа.

Трэці раздзел двухтомніка склалі апавяданні, якія пісьменнік рыхтаваўся выдаць у 1928 годзе, значна перапрацаваўшы іх першачатковы тэкст. Гэты раздзел мае асаблівую цікавасць для чытача і даследчыка творчасці М. Гарэцкага, таму што сюды ўключаны варыянты перапрацаваных твораў, якія раней не друкаваліся. Аўтар каментарыяў указвае нават, у якім напрамку ішла перапрацоўка Гарэцкім некаторых апавяданняў. Гэта дае магчымасць зазірнуць у творчую лабараторыю пісьменніка і прыйсці да вываду, што кожны зборнік сапраўды азначаў новы этап у творчым развіцці пісьменніка.

Па гэтай раздзелу неабходна зрабіць адну заўвагу.

Рыхтуючы да выдання кнігі выбраных твораў, М. Гарэцкі ўключыў у яе і апавяданні, што ўваходзілі ў асобныя зборнікі «Рунь» і «Досвіці!», так і аповесці «Меланхолия», «Ціхая плынь» і дакументальна-мастацкія нататкі «На імперыялістычнай вайне», тым самым адбіраючы тое, што лічыў найбольш дасканалым у ідэйных і мастацкіх адносінах. Чамусьці ў каментарыі да названага раздзела аб гэтым нічога не сказана, хоць у прадмове да апавяданняў, якія друкаваліся ўпершыню ў часопісе «Полымя» № 7 за 1972 год, а таксама ў каментарыях да другога тома на гэта ўказваецца. Правіў жа і перапрацоўваў М. Гарэцкі менавіта тыя апавяданні, якія не ўваходзілі ў зборнікі, а былі апублікаваны ў розных перыядычных выданнях.

У каментарыі да апавядання «Чарнічка» можна дадаць, што гэтае апавяданне на рускай мове пад загалоўкам «Монашенка» было апублікавана ў 1918 годзе ў газеце «Навесьці Смоленскага Совета солдатских, крестьянских и рабочих депутатов». Рускі варыянт некалькі адрозніваецца ад беларускага і характар перапрацоўкі сведчыць аб вялікай патрабавальнасці пісьменніка да кожнай сваёй публікацыі.

Зборнік «Люстрадзён» прысвечаны сучаснай тэме. Яго можна разглядаць як жывы водгук пісьменніка на сям'я актуальных падзей. Зборнік, як і «Сібірска абразкі», не быў апублікаваны. І зусім правамерным здаецца нам нават і няпоўная публікацыя твораў з гэтых зборнікаў, таму што, на справядлівай заўвазе ба ўступным артыкуле Д. Бугаёва, «для ра-

зумення творчага шляху М. Гарэцкага, яго грамадска-сацыяльнай і эстэтычнай пазіцыі ў гэты час яны маюць біяспраўную цікавасць, бо пераканальна сведчаць пра шырае жаданне мастака ісці ў нагу з эпохай, не адстаючы ад хуткага бегу імклівых дзён».

Раздзел «Апавяданні розных гадоў» уключае ў сябе

ўсёй сукупнасці з'яў (апавяданні «Патаемнае», «Усё мінаецца»), з аднаго боку, і глыбокі ўнутраны пратэст супраць такой антычалавечай з'явы ў жыцці, як вайна (апавяданні «Літоўскі хутарок» і «Рускі»), з другога боку. Нават у апавяданнях, якія па першы погляд не адрозніваюцца нічым ад быта-

вых замалёвак, адчуваецца ўменне пісьменніка ўлавіць унутраную псіхалагічную думку, якая дапамагае растлумачыць учынк і паводзіны сваіх герояў («Дзве сястры», «Памылка», «Злосць» і «Дурная галава»). Апавяданні «Хаўтуры», «Памылка», «Злосць» і «Дурная галава» апублікаваны ўпершыню. Паколькі звестак аб больш ранніх публікацыях іх няма, гэты раздзел дае магчымасць даследчыкам творчасці М. Гарэцкага ліквідаваць белыя плямы ў

СВЕТ ДАЛЁКІ,

апавяданні, напісаныя ў розны час, таму яны адрозніваюцца паміж сабою па тэматыцы і стылявым настроі. Рамантычна-эмацыянальныя замалёўкі змяняюцца апавяданнямі з дакладна акрэсленым сюжэтам. Змрочная, беспрасветная карціна аглавання нябожчыка ў апавяданні «Хаўтуры» і побач — лірычная прыўзнясць і светлае пачуццё абнаўлення, якое абуджаецца ў чалавеку з прыходам вясны (апавяданне «Вясна»). Філасофіяе разуменне жыцця як быцця ва

вельмі замалёвак, адчуваецца ўменне пісьменніка ўлавіць унутраную псіхалагічную думку, якая дапамагае растлумачыць учынк і паводзіны сваіх герояў («Дзве сястры», «Памылка», «Злосць» і «Дурная галава»). Апавяданні «Хаўтуры», «Памылка», «Злосць» і «Дурная галава» апублікаваны ўпершыню. Паколькі звестак аб больш ранніх публікацыях іх няма, гэты раздзел дае магчымасць даследчыкам творчасці М. Гарэцкага ліквідаваць белыя плямы ў

Вокладкі новых кніг, якія нядаўна выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: аднатомнік аповесцей Рыгора Няхая (аўтарызаваны пераклад на рускую мову Ю. Багушэвіча і Л. Салаўя, мастак Б. Цітовіч), выбраныя творы Аркадзя Марціновіча ў серыі «Бібліятэка беларускай прозы».

ВЯНКІ КАМУНАРАМ

Сцяпан Ліхадзьеўскі не навічок у мастацкай літаратуры. Пачынаючы з 1925 года, калі ён яшчэ насіў піянерскі гальштук, змяшчаючы на яго вершы ў дзіцячых, а пасля ў цэнтральных рэспубліканскіх выданнях. Новы зборнік арыгінальных вершаў і перакладаў, які выйшаў сёлага ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», мае назву «Вянкі камунарам». Вершы паэта наведаны паэдзямі ў глыбінныя раёны ў часы калектывізацыі вёскі, камсамольскім шэфскім падарожжамі на лінкор «Парыжская камуна», наведаннем малавядомых мясцін Саветаў Саюза, а некаторыя творы з новай кнігі — вынік захаляўчага падарожжа ў Францыю («Вянкі камунарам», «Кватэра правальна», «Ля магільні Анры Барбюса»). Не маляўнічымі вобразамі чужойнай прыроды далёкай краіны натхняецца сэрца паэта, не колерамі лагоднага неба, не фарбамі неўгамоннага мора, а праўдаю жыцця, падзеямі справядлівай барацьбы працоўных за сваё ішчэ і свабоду.

Ад прады жорсткае Нячленнай Ен моў надзейныя ключы. Ен той, Каго таварыш Ленін «Вялікім голасам» лічыў, — ніша С. Ліхадзьеўскі, схіляючы галаву над магільняй Анры Барбюса на могільніку Пер-Ланэз у Парыжы. Кранаюць шчырасцю заключныя радкі верша «Вянкі камунарам»:

Санавін — і на дрэвах ні кветан, ні лісця, і таму тае вянікі палымнеюць агніста. Палымнеюць яны івайш шчырай пашанай і вялікай любоўю. Камуне адданай, Па дарожках сырых зноўку ціха ісці нам... Чуем подых вясны, дыша горад гасціны...

У радках простых і сардэчных не знаходзім мы пустога метафарычнага трымлення, музыкі без думкі, ішчэ без болю, не знаходзім саладкаватага задавальнення і спакою. Трапяткая думка заўсёды кіліча чалавека глядзець у будучыню, «уздыгаць, шукаць, тварыць, праарочыць».

Хіба ўдоталы спаць спанойна можна Перад вылетам у падарожжа?! Непанорна я ўслаўляю сёння Цяжнае і плённае бяссонне...

«Гімі бяссонна», з якога прыведзены гэтыя радкі, — адзін з лепшых вершаў паэта ў новай кнізе, ён уступае творчае імкненне «на высокія ўзыходзіць вейны». Нізка «Квечень вшань» — у пэўнай меры вершаваная аўтабіяграфія, гэта твор пра маленства і юнацтва паэта. Калі глянуць праз прызму сучаснасці на малюнку далёкіх дзён, дык бачыш, як злад покрыва цяжкой мінуўшчыны прабіваўся парасткі новага жыцця, як «уздыгаць галубамі рукі ўгору», калі прымалі хлопца ў камсамол. «Донісы, прылеўкі гоніць ён у «Малады арты» — з гэтага часонка пачынаўся

творчы шлях Сцяпана Ліхадзьеўскага. Прыгадваецца і Мінскі педтэхнікум, «дзе мотодыку чытае сам любімы дзядзька Колас».

Прачытаўшы гэтыя радкі, успамінаеш п'еску Якуба Коласа ад 14 красавіка 1943 года, напісаная Міхасю Лынькову. Якуб Колас любіў і памятаў свайго студэнта, не забыўся пра яго і ў цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны. Народны паэт пісаў М. Лынькову: «...Каб ты бачыў яго (С. Ліхадзьеўскага — С. Ш.) — які гэта слаўны, культурны, асвечаны чалавек. Ты запомні яго...»

У новую кніжку Сцяпана Ліхадзьеўскага ўвайшла частка вершаў, напісаных у апошнія гады. Многія творы змяшчаліся ў перыядычным друку. Чатыры вершы трыцятых і саракавых гадоў друкуюцца ўпершыню.

Ледзь не палавіна зборніка занята перакладамі з заходнееўрапейскай — паэтычнай класікі, два вершы — з узбекскай паэзіі.

Трэба адзначыць, што ў кнізе дапушчана многа карэктарскіх памылак, у перакладах з Генрыхы Гейнэ перабытыя строфы і прапушчаны радкі.

У вершы «Водгукі» чытаем:

І вось я п'ю віно адзін, ЯГО са мною не было... Здыўляе, як можна піць віно, якога не было. Пераклады з Тэафіла Галье, Шарля Бадлера, Сюлі Прудона друкуюцца ўпершыню. Прыемна, што творчая дзейнасць С. Ліхадзьеўскага — паэта, крытыка, літаратуразнаўцы і перакладчыка — надта актыўная. Ле-

тася у Ташкенце быў выдадзены паэтычны зборнік «Пошук сердаліка» ў аўтаперакладзе з беларускай на рускую мову. За апошнія гады пераклады паэта з узбекскай на рускую мову змяшчаліся ў маскоўскіх і таш-

кенскіх выданнях. У навуковых і літаратурна-мастацкіх выданнях нямаю было змешчана артыкулаў па пытаннях зарубешняй літаратуры, рэцэнзій на зборнікі прозы і паэзіі. Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

ПРОЙДЗЕНА, ПЕРАЖЫТА, ЗДЗЕЙСНЕНА

Яшчэ адно папаўненне ў серыі «Мемуары», што выпускае выдавецтва «Беларусь». Успаміны былога намандзіра 8-ай партызанскай брыгады С. Жуніна склалі змест кнігі «Ад Дняпра да Буга». Толькі некалькі месяцаў прайшло з таго часу, як яна легла на паліцы кнігарань, але ўжо сустрала шматлікіх чытачоў. І не толькі тых, хто прайшоў і нялёгкамі вяснямі дарогамі, сам набліжай светлы, чытаным дзень перамогі, але і моладзь, юнацы і дзяўчаты, якія жывуць памяццю старэйшых паналенняў. Гэта занамарна. Сёння цікавасць да твораў пра Вялікую Айчынную вайну, асабліва да ўспамінаў непасрэдных удзельнікаў тых венапымых падзей, відэочыная. Вытокі мужнасці народа, яго гераізм пачыналіся з любові да Радзімы, да Савецкай улады.

Штогод у Дзень Перамогі ў сотай школе Мінска збіраюцца былыя бацькі і намандзіры брыгады. Піянерская Дружына гэтай школы носіць імя 8-ай партызанскай брыгады, а адзін з атрадаў — імя Героя Савецкага Саюза Л. Лунашэвіча. Створаны і музей народнай славы.

Старонкі кнігі С. Жуніна — гэта старонкі пра надзвычайны гераізм. Аўтар расказвае пра людзей, з якімі ваяваў побач, перамоў нялёгкай ваявання дні. Т. Кавецкі, А. Цярноўскі, Л. Лунашэвіч, Н. Васілеўская, А. Зубкова... Розныя, непадобныя ў іх біяграфіі, але ўсіх аб'ядноўвала нянавісць да ворага, таму што ўсе яны — савецкія людзі.

Успаміны С. Жуніна цікавыя перш напярш багаццем фантычнага матэрыялу. Аўтар сустракаўся з рознымі людзьмі, адрадавых партызан да намандзіраў, сувязных. Пра іх мужнасць, гераізм апавядаецца

С. Жунін. «Ад Дняпра да Буга». На рускай мове. Серыя «Мемуары». Мінск. «Беларусь», 1974.

Я. ДЗЯДЗЕНКА.

творчай біяграфіі пісьменніка.
У каментары да апавядання «Дзве сястры» газорыцка, што ён упершыню апублікаваны ў «Вольным сцягу» № 3 за 15 кастрычніка 1921 года, адкуль і перадрукаваны. Тады паўстае пытанне, які ж тэкст лёг у аснову публікацыі ў часопісе «Польмя», № 7 за 1972 год, калі скла-

вылучаны ў спецыяльны раздзел «Драматычныя абразкі». Магчыма, складальнікі мелі падставу аб'яднаць іх у адзін раздзел, сваясмаляючы на жанравы падобенства. Але вось драматычную аповесць «Антон», бадай, трэба было вычленіць з гэтага раздзела як больш значны і зусім самастойны твор. Нездарма ж каментарый да «Анто-

мж асобай і трагічнымі акалічнасцямі, у якія пастаўлена гэтая асоба прывёў да стварэння новага жанру ў беларускай літаратуры. І ў гэтым праявіліся наватарства і мастацкая своеасаблівасць прозы М. Гарэцкага.
У другі том увайшлі аповесці «Меланхолія», «Ціхая плынь», дакументальна-мастацкія нататкі «На імперыя-

заўвага адносіцца і да аповесці «Ціхая плынь», і да дакументальна-мастацкіх нататак «На імперыялістычнай вайне», і да рамана «Віленскія камунары». На жаль, такое ўпушчэнне крыху зніжае культурны і навуковы ўзровень выдання.
Аповесць «Ціхая плынь» выдаецца не ўпершыню, і ў гэтым сэнсе ёй пашанцавала болей, чым іншым творам М. Гарэцкага. З ёю знаёмы ўжо і ўсесаюзны чытач. У каментарый да аповесці гаворыцца, што асобнае выданне яе было ажыццёлена ў 1926 годзе ў Мінску пад назвай «Ціхія песні», а другое — у 1930 годзе пад назвай «Ціхая плынь». Шкада, што нічога не сказана, ці з'яўлялася першае выданне аповесці адным з яе варыянтаў, або гэта першы поўны варыянт аповесці, магчыма перапрацаваны ў 1930 годзе. Не ўказана таксама, пад якімі назвамі былі апублікаваны ўрыўкі з аповесці ў заходне-беларускім друку.
Дакументальна-мастацкія нататкі «На імперыялістычнай вайне» выходзяць у нас другі раз (першае выданне — у 1926 годзе) і маюць для чытача асаблівую цікавасць, бо друкуюцца па экзэмпляру, які пісьменнік правіў, рыхтуючы ў 1928 годзе да выдання зборнік «Апавяданні».
Храналагічна апошнім у творчасці М. Гарэцкага быў раман «Віленскія камунары».

Як у ідэйным, так і ў мастацкім значэнні ён з'явіўся своеасаблівым завяршэннем творчага шляху пісьменніка. За плячыма засталася нялёгка гады жыцця, творчых пошукаў, неажыццёленых задум і тытанічнай навуковай і грамадскай працы.
Але было б памылкова думаць, што не будзь гэтага рамана, не было б і М. Гарэцкага. Знойдзены і апублікаваны толькі ў 60-ыя гады, ён, вядома, не мог аказаць непасрэднага ўплыву на развіццё гэтага жанру ды і ўсёй беларускай літаратуры ў 30-ыя гады. Але і тое, што было напісана і апублікавана пры жыцці М. Гарэцкага, дазваляе гаварыць нам аб ім як надзвычай цікавым і таленавітым пісьменніку, творчасць якога і навуковая дзейнасць былі непарыўна звязаны з культурным і грамадскім жыццём свайго народа.
Духотмнік раскрывае перад чытачамі і даследчыкамі магчымасць пранікнуць у самую глыбіню мастацкага майстэрства пісьменніка.
Рэдакцыйная калегія і складальнікі прыклалі шмат намаганняў для таго, каб сабраць і падрыхтаваць да выдання гэты двухтомнік. Ён з'яўляецца асновай працы і для тэксталагаў, якія, трэба спадзявацца, хутка прыступяць да падрыхтоўкі больш поўнага выдання збору твораў пісьменніка.

Эма ЗОЛАВА.

СВЕТ БЛИЗКИ

дальнікі палічылі немагчымым яго перадрук. Тым больш, што няма ніякіх звестак аб перапрацоўцы гэтага апавядання, а абодва варыянты амаль нічым не адрозніваюцца адзін ад аднаго.
Апошні раздзел першага тома ідзе пад назвай «Драматычныя абразкі» і ўключае драматызаваную аповесць «Антон», абразок «Атруга» са зборніка «Рунь», сцэнікі «Гапон і Любачка», «Чырвоныя ружы», («Чатыры абразкі мінулага жыцця»), а таксама «Не адной веры»,

на» займае роўна столькі месца, колькі каментарый да ўсіх астатніх твораў.

Драматычная аповесць «Антон», як правільна сцвярджае ва ўступным артыкуле Д. Бугаёў, твор незвычайны і складаны ў жанравым і ідэйна-мастацкім плане. Напісаны ў 1914 годзе, ён сведчыць аб імкненні пісьменніка знайсці такую мастацкую форму, якая магла б больш поўна выказаць трагічную праўду жыцця. І, магчыма, не столькі «пошукі стылістай разнастайнасці і выяўленчай шмат-

лістычнай вайне» і раманахроніка «Віленскія камунары».

Аповесць «Меланхолія» па сваёй праблематыцы не новая. Яна працягвае намечаную ўжо ў зборніку «Рунь» тэму інтэлігенцыі і народа. І калі ў ранніх творах гэта праблема не знаходзіць яшчэ шматграннага мастацкага ўвасаблення, то названая аповесць можа разглядацца як несумненны творчы поспех мастака, які, выкарыстоўваючы розныя формы сказа, жывой і яркай мовай раскажаў чытачу аб складаных шляхах тых, хто ўсклаў на сябе місію «жыць для Бацькаўшчыны, для яе будучага, настойліва змагацца за шчасце свайго народа». І тое, што нават у перапрацаваным варыянце (дарэчы, назва засталася ранейшая), не вызначыўся канчаткова шлях Лявона, тлумачыцца, магчыма, не столькі песімістычнымі настроймі аўтара ў той перыяд, колькі лагічным развіццём мастацкага вобраза.

Каментарый да аповесці, на наш погляд, некалькі абцяжараны, і не фактычным матэрыялам, а крытычным аналізам, які мог бы быць перанесены ва ўступны артыкул, тым больш, што першае сказанае пра пісьменніка слова знойдзе далейшае развіццё ў працах будучых даследчыкаў творчасці М. Гарэцкага.

Аповесць складаецца з 6 частак, кожная з якіх мае сваю назву. Было б не лішнім у змесце даць назвы частак і ўказаць старонкі. Гэта

раманхроніка «Віленскія камунары».

Храналагічна апошнім у творчасці М. Гарэцкага быў раман «Віленскія камунары».

ВЫЙШЛИ З ДРУКУ

«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

- В. Адамчык. Дзень ранняй восні. Выбраныя апавяданні. Серыя «Віліяўскія беларускай прозы». Мастацкі рэдактар Л. Прагі. 322 стар., тыраж 10000 экз., цана 70 кап.
- В. Бечык. Свет жывы і блізі. Літаратурна-крытычны артыкул. Мастак Ул. Даўгань. 208 стар., тыраж 3000 экз., цана 39 кап.
- С. Барадзюк, А. Шабалін. Мы жывём у вёсцы. На рускай мове. Нарысы. Мастак У. Пашчэцеў. 208 стар., тыраж 15000 экз., цана 34 кап.
- В. Высоцкі, Вячэра у Лазава. Аповесць і апавяданні. На рускай мове. Мастак Ю. Кухар.

- раў. 240 стар., тыраж 15000 экз., цана 43 кап.
- П. Верлен. У месцавым ззяні. Выбраныя Вершы. Серыя «Паззія народаў свету». Пераклад з французскай мовы. Вонладка Г. Клімушына. 168 стар., тыраж 2000 экз., цана 38 кап.
- М. Калачынскі. Доншыці наравы. Вершы з блізкай дарогі. Мастак А. Бетанава. 56 стар., тыраж 5000 экз., цана 28 кап.
- Г. Кляўно. Прыстань. Вершы і паэма. Мастак В. Хандрас. 128 стар., тыраж 4000 экз., цана 34 кап.
- В. Кармазаў. Спіраль. Аповесці. Мастак М. Казлоў. 176 стар., тыраж 10500 экз., цана 39 кап.
- Э. Карпачоў. Палёт да лініі фронту. Апавяданні. На рускай мове. Мастак А. Шавераў. 208 стар., тыраж 15000 экз., цана 45 кап.

Пазнаёмца чытачы і з кнігамі «Спіраль» Віктара Кармазава (мастак М. Казлоў), «Зялёны лісточак» Сяргея Міхалчука (мастак Ю. Пучынскі), якія таксама выйшлі ў выдавецтва «Мастацкая літаратура».

«Свецкі чалавек», «Салдат і яго жонка» і «Каменачёс». Чатыры апошнія ў матэрыялах М. Гарэцкага і

граннасці прывялі пісьменніка да своеасаблівай драматызаванай формы апавядання, а непрымірымы канфлікт па-

СКЛАДАНУЮ дыялектычную карціну, якая ярка і адлюстроўвае шматбаўнае проціборства сіл, уяўляе сабой сучасны свет. І хаця сістэма міжнародных адносін пачала перабудоўвацца на аснове прынцыпаў мірнага суіснавання, сілы вайны далёка не склалі зброі. Побач з эканамічнымі блакадамі, палітычным шантажом, а часам і ваянным уварваннем, адным з важнейшых сродкаў умяшання ва ўнутраныя справы дзяржаў імперыялізм лічыць пранікненне ў духоўнае жыццё іншых краін. Мэта гэтага ўмяшання — аслабіць адзінства і згуртаванасць лагера сацыялізму, міжнароднага камуністычнага руху, падарваць знутры сацыялістычнае грамадства.

Новыя магчымасці для антыкамуністычнай і антысацыялістычнай прапаганды адкрыла развіццё сродкаў масавай інфармацыі. Паводле прызначэння прэзідэнта «Радые карпарэйшн оф Амерыка» генерала Дэвіда Сарновы, «дамінаванне ў галіне масавых камунікацый — адзін з ключоў да дамінавання наогул, якое цяпер азначае перавагу палітычную, ваянную, эканамічную і сацыяльную над усімі народамі свету».

У справе, пра якую менавіта, гаворыць адзін з босаў эфіру, не апошня роля аддзіцца густой сетцы зарубежных радыёстанцый, што размешчаны вакол Савецкага

ГАЛАСЫ З МІНУЛАГА

Саюза і краін сацыялістычнай садружнасці. На нашу краіну вліваюцца на 28 мовах народаў СССР 31 зарубежныя радыёстанцыі.

Пра ганебную справу адной з фабрык хлусні — радыёстанцыю «Свабода», што «спецыялізуецца» на прыгатаванні атругі эфіру для братніх рэспублік Краіны Кастрычніка, глыбока і ўсебакова раскажаў журналіст Анатоль Стук у кнізе «Перадачы вядзе ЦРУ». Аўтар прасочвае біяграфію імперыялістычнага спрута, што знаходзіцца на ўтрыманні Цэнтральнага разведвальнага ўпраўлення Злучаных Штатаў Амерыкі.

«Свабода» — дзіця дыназаўраў «халоднай вайны». І хаця ў апошні час дзякуючы мірным ініцыятывам КПСС і Савецкай дзяржавы над планетай усё больш сталі адчувальнымі павевы цёплых вятроў, канцэрн хлусні і броду не заняпаў. Аўтар падмацоўвае гэты вывад цікавымі фактамі. У год свайго нараджэння, у сакавіку 1953 года, радыёстанцыя «Свабода» мела ўсяго адзін перадатчык магутнасцю 10 тысяч ват, які знаходзіўся ў Лампертгейме (паблізу Мюнхена). Да 1958 года был створаны і абсталяваны па апошняму слову тэхнікі новы перадатчык ў Іспаніі і на Тайване. У 1966 годзе ў распараджэнні радыёстанцыі ўжо мелася 18 ра-

дыёперадатчыкаў, у тым ліку пяць агульнай магутнасцю 1 млн. 100 тысяч ват у Паласе, каля горада Барселона (Іспанія) і 8 перадатчыкаў магутнасцю 310 тысяч ват — у Лампертгейме.

Агульная ж магутнасць усіх радыёперадатчыкаў складае 1840 тысяч ват. Гэта лічба гаворыць сама за сябе. Дарэчы, магутнасць радыё Баварыі, на зямлі якой знайшла прыстанішча радыёстанцыя «Свабода», 50 тысяч ват. Гэта значыць у 37 разоў менш!

Для ажыццяўлення такой рэканструкцыі, натуральна, спатрэбіліся грошы. І не малыя. Не з капелюшамі ж у руках пайшлі па вуліцах супрацоўнікі. Аўтар пераканаўча паказвае аблічча карміцеляў «Свабоды» і «Свабоднай Еўропы» — ЦРУ. Напрыклад, толькі ў 1969 годзе выдаткі гэтых станцый склалі 33 мільёны 996 тысяч 336 далараў. Львіную частку — 30 мільёнаў — у год — складало на гэтыя мэты выдаткі ЦРУ. Нягледзячы на актыўныя выступленні прагрэсіўных сіл свету супраць дзейнасці варажых радыёстанцый, выдаткі на іх дзейнасць узрастаюць.

Мутныя хвалі, якія распаўсюджвае «Свабода», маюць на мэце падрыўную дзейнасць — эрозію свядомасці. Гэта яна сфармулявана ў так званым «Кіраўніцтва па арганізацыі палітычных пера-

дач радыёстанцыі «Свабода», падпісаным прэзідэнтам «Камітэта радые «Свабода» Хоўландам Х. Сарджэнтам. «Мэта перадачы інфармацыі і ідэй мае на ўвазе натхніць народы Савецкага Саюза на замену існуючай сістэмы...». «Мы павінны дапамагчы слухачам дзейнічаць больш эфектыўна, каб змяніць існуючую савецкую сістэму». Як бачыце, замацкі вялікі. Якім жа чынам павінны «ажыццяўляць кіраўніцтва» супрацоўнікі радыёстанцыі «Свабода», якая, дарэчы, воль ўжо два дзесяцігоддзі вядзе перадачы і на беларускай мове?

Добра ўсведамляючы, што сіла і моц нашай краіны ў адзінстве і згуртаванасці ўсіх савецкіх народаў, нашы ідэалагічныя праціўнікі імкнуцца да таго, каб «шырокае распаўсюджванне нацыяналістычных выступленняў прывяло да падрыўу стратэгічнага і эканамічнага становішча СССР». Дзялякі радыёопуму нахабна паклёпнічаюць на Савецкі Саюз, на Камуністычную партыю, спрабуюць фальсіфікаваць гісторыю.

У Мюнхене, адкуль гучалі вар'яцкія пропаведы Гітлера, прауюць «Свабодная Еўропа» і «Свабода», большасць прыслугаючы радыёстанцыі ЦРУ, былыя паліцэйнікі фашыстаў. Гэта Станіслаў Станкевіч (той самы, што займаў у час Вялікай Айчын-

най вайны пасаду бургамістра Барысаўскага раёна, Рыгор Казак (складальнік од Гітлеру і яго «зьялезным» салдатам), Антон Адамовіч (які загадваў выданнем фашысцкіх газет у акупіраваным Мінску), «экзальтыны» дзеяч Кастусь Мірляк (таксама фашысцкі прыхвасцень, які разам са сваім сабрам Барысам Рагулем «усталёваў» у час вайны «новы пародак» на Навагрудчыне)...

Шмат увагі ўдзяліў аўтар выкрыццю фальсіфікацыі радыёстанцыі «Свабода» творчасці беларускіх пісьменнікаў. Служкі капіталу гнейна ўспрымаюць творы У. Карпава, А. Кулакоўскага, А. Савіцкага пра сучасныя рабочы клас, кнігі І. Мележа, І. Шамякіна, Б. Сачанкі, І. Пташнікіна пра беларускую вёску. Чаму? Радыедзялікі добра разумеюць, якую вялікую ролю адыгрывае мастацкая літаратура ў справе фарміравання камуністычнага грамадства.

Але колькі б ні рвалася так званая «беларуская вывольная эміграцыя» прадстаўіць сябе «палітычнай сілай у выгнанні», яе намаганні лопваюцца, як мыльняны пухіры. Бо нішто не можа перашкодзіць імкліваму поступу нашай краіны ў светлае будучае. Менавіта гэта і сцвярджаецца ў цікавай і змястоўнай кнізе Анатоля Стука «Перадачы вядзе ЦРУ».

Валянцін ЛУКША, старшы рэдактар Дзяржакамітэта СМ БССР па тэлебачанню і радыёбачанню.

А. Стук. «Перадачы вядзе ЦРУ», Мінск, «Беларусь», 1974.

БАЧУ ЦЯБЕ, ГРУЗІЯ

Бачу цябе там я,
у зіхоткай далі,
Дзе дарога зорнай трасай
пралягла,
Там, дзе людзі працай
атам расшчаплялі,
Пакаралі хуткасць гукі і святла.
Там, дзе з'яў касмічных
тэрміны і ўзросты
На шматку паперы
вылічыў вучоны,
Дзе жыцця пачатак
велічны і просты
У бязмежжы золкім
з марай заручоны.
Бачу ў зорным свеце
і ў птушынай клетцы,
Бачу там, дзе рэха
гулкага удары,
Спеў пунсвай далі,
гоман на дасвецці,
Цішыню Сусвету
слухаюць рады.
Там, дзе падземлям вугальным
не спіцца,
Дзе ідзе разведка
ў нетрах-таёмніцах,
Дзе імчыцца промня
вогненная спіца
Праз гады ў бясконцасць
цуда-калясніцай.
Бачу там, дзе сіла
сонечнага жару
Распаліла камень,
растапіла іней,
Там, дзе жыццятворным
полем узмужала,
Нівай зашумела
голая пустыня.
Бачу, як святлеюць
гарады і сёлы,
Як ты служыш свету,
міру і спакою,
Бачу цябе ў яркім
ззянім арэола,
У німбах гідрстанцый
над начной ракою.
Бачу ў незнаёмых,
бачу ў родных тварах,
І ў табе, сустрэчны,
Грузію адзначу,
У мінулым бачу,

Якаў ХЯЛЕМСКІ

Расія

Крок чаканіць атрад
Ля абжытай хаціны.
Грэюць сэрцы салдат
Дарагія ўспаміны.

І — цяпло у вацах,
Боль нязгасны — па доме.
...Мы шляхі ў цягачах
Прабівалі на Гомель.

І зусім не ў пару
Непагода стрымала...
А матуля зару
Хлебам волі страчала.

...Колькі часу прайшло
У паходных калонах!
А той печы цяпло
Саграе і сягоння.

Пераклаў Хв. ЧЭРНЯ.

Петра ДАРЫЕНКА

Малдавія

МАЛДАВЕНЯСКА

Плынеш ты заўжды велічна і горда,
І нашы сэрцы ты запаланіла,
І слухаюць цябе і Днестр
І кодры, —
Такі напеў з дзяцінства
Родны, мілы.

З высокай кручы
Кінуўся арэшнік
Аж да крыніцы — празрыстых,
неспакойных.

І прыгажосць упоруч з сонцам веснім
Пяе пра шчасце
У іскрыстых дойнах...

Ты — радасць пачуцця,
Ты — шчыры творца,
Ты — хуткасць птушак, ветру ціхі дотык.
Цябе танцуюць у маёй старонцы.
Ты — хмель віна
І соль зямнога поту.

Ты — дух акрылены самой прыроды,
Ты — вечна маладая
Песня-казка,
Гучы, бушуй,
Як вогненнасць народа,
Дзівосная мая малдавеняска!

Пераклаў В. ШЫМУК.

Памяць верне гады, —
Бачу: дожджык цярусіць,
Сорак трэці тады
Вёў нас па Беларусі.

Дым кружылі вятры,
Затуманьвалі далі,
І пустыя двары
Сіратліва стаялі.

Там, дзе ўзлескі цвілі, —
Бліндажы і акопы,
На гарачай зямлі —
Папалішчы і попел.

Ды прыйшлі ў хутарок
І глядзім: над хацінай
Мірна ўецца дымок
У прастор галубіны.

Дарагога жылыя
Першы пах над парогам.
Адывае сям'я
Ад прытулку ляснога.

На былую нічуць
Не падобная хата:
Печ дыміць — не дыхнуць,
І страх уся ў латах.

Кусцік бэзу з двара
Пазірае ў акенца,
А ля ганку — гара
Шышак, лапак, паленцаў.

І ажыў хутарок,
Печка дышае жарам.
Мірна ўецца дымок
Замест дыму пажараў.

Навакол цішыню
Славіць сонны світанак.
Маці ў рукі з агню
Едзе цёплы сніданак.

І няхай над зямлёй
Не прасветлена неба,
Пахка кружыць над ёй
Дух дамашняга хлеба.

ШТОРМ

Штурм пачаўся з гулкім громам,
Хвалю ў моры ўзняў крутую.
Як у чоўне нам да дому
Плысці ў непагадзь такую!

І сказаў мне сябар Ялі:
— Ты чаго, як хмара, хмуры!
Бацьку нашага страчалі
Не такія, брат, віхуры.

Човен чайкай узлятае,
Толькі бачны ўзмахі вёсеп...
Аж пад хвалі ён нырае, —
Нам не лёгка давялося.

Пройдзен шлях. Цяжкі, віхурны.
Вось і бераг пад нагамі.
Недарэмна нас у тундры
Назваюць маракамі...

Пераклаў П. ПРЫХОДЗЬКА.

Сціхван ШАУЛЫ,

народны паэт Чувашы

БАЛЬШАК

Стаю пад яблыняй ля бальшака, —
Хоць раніцай, хоць прыцемкам ідзі,
Не знае сну людскіх шляхоў рака.

Дождж хлыне ліўнем цёмным, і тады
У зялёных берагах бальшак плыве,
Ён на раку падобны сапраўды.

Абіме радуга вяснова свет, —
Абноўлены, ўрачысты зазіхціць,
Як брукаванка з залатых манет.

Калі ж асвецціць сонца небасхіл,
Такі вясёлы танец павядзе,
Ажно закружыцца над полем пыл.

Вось коціцца у залатой смуге
Пакручастым бліскучым паяском,
Пачатак ёсць, а дзе ж канец той, дзе!

Вядзе і вабіць мару за сабой,
І кліча днём і прыцемкам мяне
Спаўна прайсці той шлях,

што прада мной.

Пераклаў А. ПЫСІН.

Раман САБАЛЕНКА

ПОШЧАК У ЛЕСЕ

АПАВЯДАННЕ

ЦЯПЕР часам паўстае перад
Алінай тое, што было, што
прайшло, як балючы прывід.
Яна пакутуе, перажывае, хоць ста-
раецца адагнаць ад сябе гэтыя ўспа-
міны.

У дарозе Аліне прыгадваецца
Мінск. Чысценькі, умыты вясновымі
дажджамі. Амаль самы вялікі на той
час гмах Дома Чырвонай Арміі здаец-
ца ёй асабліва родным і блізкім. Ба-
рак, у якім яны да вайны жылі, ста-
раў на дарозе, акурат наўкось Дома
Чырвонай Арміі. Успамінаецца ча-
мусьці той пагорак-схіл, які тут браў
свой пачатак і крутавата збягаў аж
да самай Свіслачы. І успамінаецца
ён, мусіць, не так сабе, не дарма.
Аднаго разу малы Алінін брат Сеў-
на недзе знайшоў самакат і фарсіста
хацеў з'ехаць з пагорка. Стаў правай
нагою на самакат. Левай на ўсю сілу
адштурхнуўся і паляцеў стрымгаюць
да рэчкі. Аж вецер свістаў у вушы
ў хлопца. Выскочыўшы на набярэж-
ню, хлопец не здолеў павярнуць са-
макат. І як ляцеў на ўсю сілу, гэтак і
вырнуў у рэчку. Адразу аднекуль
збегліся людзі. Выцягнулі мокрага
да апошняй ніткі хлопца. Ніхто так
не спалохаўся, як маці. Не ведаючы,
што рабіць, яна бегала вакол сына і
крычала: «Выцягнулі, як з таго све-
ту»...

Да самых апошніх дзён маці, ма-
быць, памятала, як яе сын-пракуднік
купаўся ў Свіслачы.

...Аліна вырасла без бацькоў.
З вёскі Выграбное, пасля таго ўжо,
як прагналі немцаў ды прыйшлі на-
шы, яе забралі чужыя людзі. Яна і ў
Выграбным жыла ў чужой цёткі Сын-
клеты: маці яе Саламею і сястру
Святланку ўзімку забралі фашысты і
некуды вывезлі. Аліну ўзяла да сябе
цётка-бяздзетухна Сынклета. Яна бы-
ла яшчэ нейкая далёкая матчына
сваячка. Пакуль не прыйшла ў Вы-
грабное Савецкая Армія, Аліна за-
ставалася ў цёткі. Сваім дзіцячым
розумам дзяўчынка не ма-
гла даўмецца, што яе маці і большую

сястрычку фашысты павесілі. Нека-
торыя выграбчане, тыя, што ездзілі ў
Камаровічы, нават бачылі, як на шы-
беніцы з шыльдачкаю на грудзях
«Партызанен» вісела Саламея. Па
ўсім наваколлі хадзіла чутка пра тое,
што фашысты за сувязь з партызана-
мі павесілі Саламею. Ці то людзі аш-
чаджалі Алінку, ці то ў кожнага свай-
го гора шмат было, але ніхто ёй не
сказаў пра смерць маці. Адно ўжо як
прыйшлі нашы, дык тады не маглі
ўмоўчаць... Для круглай сіроткі трэ-
ба было шукаць прытулку. Ужо на
Урале, у дзіцячым доме, Алінка па-
сапраўднаму ўсваядоміла, што больш
ніколі яна не пабачыць ні маці, ні ся-
стрычку.

Дзяцей-сірот вывозілі тады з
разбуранага Мінска. Ехалі яны доў-
га-доўга, Алінды аж здавалася, што
ўвесь свет жыве на колах. Вагоны
былі таварныя з нарамі... Поруч з
Алінкаю ляжаў на нарах хлопчык
Вацік. Усю дарогу ён плакаў. Алінка
запыталася, чаго ён. Адказаў, як да-
рослы:

— Нам цяпер адно засталася:
плакаць. Ні таты, ні мамы, нікога ў
мяне няма.

— Дык хіба ж яны пачуюць, як
мы плачам? — запыталася Алінка.

— Ты адкуль? — раптам уцёршы
слёзы, спытаў хлопчык і, не дачакаў-

шыся адказу, прапанаваў:

— Давай будзем сябраваць.

Усю дарогу Алінка з Вацікам бы-
лі разам.

А час ляцеў угрунь. Здавалася, ні-
хто не паспяваў і дзён лічыць.
Алінка з Вацікам хадзілі потым у ад-
ну школу, у адзін клас. Сядзелі на
адной парце. Нясм Алінка нават спы-
талася ў Ваціка:

— Гэта так моцна і ўсе сябруюць?

— Не ведаю, — адказаў хлопчык.

А яны ж адно без аднаго не ма-
лі жыць. У дзіцячым доме пачалі
ўжо смяцца з іх. Ваціка нават пра-
звалі «Дзяўчуром». Хлопец нібы і
не чуў, калі на яго так казалі. Ніхто
ў дзіцячым доме не мог пакрыўдзіць
ні Алінку, ні Ваціка: нападлі ўдваіх
на крыўдзіцеля.

Разам прыйшлі яны доўгі-доўгі
шлях да сталасці і от цяпер едуць,
быццам у далёкае маленства. Пра-
скочылі ўжо Курган славы. Едуць на
сваіх «Жыгулях»: нядаўна Вацік ку-
піў. На момант Аліне здаецца, што
калі праз столькі год зірне яна на
Мінск, самлее. Ёй і хочацца, каб Ва-
цік хутчэй ехаў, і не хочацца. Хай бы
машына прытулася на першай скоро-
сці. Чым бліжэй да Мінска, тым мац-
ней шчымымі боль у сэрцы.

Шыльда на абочыне дарогі паве-
дамляла, што пачынаецца горад. Від-

неліся ўжо высозныя гмахі дамоў.
Быццам адзін аднаму яны крычалі
наўздагон: «Я вышэй за цябе! Я вы-
шэй!» Вечарэла. Залаціліся гарад-
скія агні. Яны ўспыхвалі, як ракеты.
Аліна глядзела на светлякі вокнаў,
якія зырка зіхцелі вакол. Ёй чамусь-
ці стала сумна, самотна. Падумала:
«У горадзе няма тых вокнаў, якія ко-
лісь з замілаваннем маргалі мне».
Локцем штурханула Ваціка і сказала:
— Хутчэй давай. Хутчэй! Змяр-
каецца ўжо.

— Гэта ж не абы які горад, гэ-
та ж Мінск! Трэба ж паглядзець твой
горад, любая!

У гасцініцы не адразу прынялі па-
стаяльцаў: столькі народу наезджае
ў сталіцу. Як не да апоўначы права-
лендаліся, пакуль ім далі месца. Але
і тады, ва ўтульным нумары, доўга
не магла супакоіцца і заснуць.

Ёй і дома, у Маскве, часам прыхо-
дзіла ў галаву перажывае. Яна ад яго
адбівалася, а яго шчамілася і шчамі-
лася. А тут яшчэ паглядзела на тыя
мясіны, што з маленства насіла ў
сэрцы, і ва ўяўленні ўсё паўставала,
як жывое.

— Божачка мой, што маёй беднай
галоўцы рабіць. — крычыць маці і
заломвае рукі.

Нібы з пемры вынырнуў дзядзька
Мітрафан. Падшоў да маці і кажа:

— Саламея, паедзем разам.

Маці хуценька пачала збірацца.
Але што яна ні брала, падала з рук.
Палутарка-газагенератар чакала жан-
чыну з дзецьмі. У машыне людзей
было поўны кузаў, Мітрафан распара-
джаўся, дзе каму сесці. Саламея з
дзецьмі ўлезлі ў самую гушчыню.
Паехалі. Сядзець было цесна і мулка.

На чыгуначным пераездзе машыну
затрымаў. Правяралі дакументы.
Машына доўга стаяла ў чарзе. На
пераездзе процыма была машына, ва-
зоў і людзей. Недзе там, мабыць, на
самым палатне чыгункі нехта кры-
чаў, галёнаў. У вышыні гудзеў сама-
лёт. Пачуўся працяжны сігнал аўта-

Рыгору НЯХАЮ — 60

Сёння вядомаму беларускаму пісьменніку Рыгору Няхаю спаўняецца 60 гадоў. Праўдзіна Сяюза пісьменнікаў БССР з нагоды гэтага юбілею накіравала Рыгору Восіпавічу прывітанне, у якім гаворыцца:

«Дарагі Рыгор Восіпавіч! Горача, ад шчырага сэрца віншуем Вас са слаўным юбілеем — 60-годдзем з дня нараджэння.

Вы з таго пакалення людзей, якое прайшло суровае выпрабаванне Вялікай Айчыннай вайны. Вам давялося быць салдатам, партызанам і закончыць вайну на берагах Эльбы.

Былы настаўнік, а потым воін, Вы прыйшлі ў літаратуру, маючы за плечамі значны жыццёвы вопыт. Гэты вопыт добра выяўляецца ў паэтычных кнігах «Па сонечных узгорках», «Маё пакаленне», «Вялікі мой і ціхі акіян», а таксама ў апавесцях «Герой не адступаюць», «Сарочы лес», «Алешка-атаман», «Туман над стэпам».

Нам прыемна адзначыць, што шмат сіл і клопату Вы аддаеце ўмацаванню творчых сувязей паміж братнімі літаратурамі шляхам перакладу мастацкіх твораў. Добра прагучалі ў Вашых перакладах на беларускай мове вершы П. Тычыны, М. Рыльскага, А. Малышкі, кнігі М. Стэльмаха і Ю. Збанацкага.

Важную справу робіце Вы ў жанры межуарнай літаратуры. У Вашым запісе выйшлі кнігі вядомых партызанскіх камандзіраў, бывалых людзей — В. Лівенца-

ва «Партызанскі край», І. Вятрова «Браты па зброі» і інш.

Жадаем Вам, наш дарагі сябра, добрага здароўя, доўгіх і шчаслівых гадоў жыцця, новых творчых здзяйсненняў.

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» далаўваецца да гэтага віншавання і жадае юбіляру доўгіх гадоў жыцця, здзяйснення новых творчых задум.

У ДАРОЗЕ

Вось і ў Рыгору Восіпавіча юбілей. Амаль сорак гадоў аддаў ён любімай справе, роднай літаратуры. Удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, баец Паўднёвага фронту і партызан на Украіне, ён закончыў свой баявы шлях на Эльбе. Шмат што з перажытага потым знайшло сваё месца ў творах, ажыло на паперы. Нават назва апавесці, што зусім нядаўна закончана пісьменнікам, «Шлях да Эльбы». Цяпер разам з аўтарам пройдуць гэты нялёгкі шлях і чытачы...

мяне неак пільна і скажаў, нібы загадаў:

— Слухай, уюнаша (Няхай заўсёды любіць устаць у гаворку гэтак лымноўскае слова), кідай ты сваю «музыку» ды едзь у Маскву, падавайся на Вышэйшыя літаратурныя курсы. Два гады прайдуць як бацьшы, а набытае як знойдзеш... І доўга не думай, а то позна будзе...

Ён літаральна прымусяў мяне зрабіць менавіта так. І сапраўды — як гэта было своечасова! Падзяна мая за бацькоўскую парадку Рыгору Восіпавічу сёння асабліва...

Таніх прыкладаў яго дабраты і чуласці да іншых можна прывесці нямала. А колькі ім працытана чужых рукапісаў, колькі дадзена карысных парадаў! І як шмат зроблена сааго! Яго літаратурны багаж даволі ёмісты, здабыты ён настойлівай працай, бясконцай пошукамі. Варта толькі акінуць позіракам паліцу, дзе стаяць кнігі, напіса-

ныя і апрацаваныя пісьменнікам, як адразу кідаецца ў вочы жанравая разнастайнасць яго літаратурнай дзейнасці. Паэтычныя зборнікі аб героіцы савецкіх людзей у гады Вялікай Айчыннай вайны і мірнай працы, кнігі прозы, дзіцячыя творы.

Вялікай папулярнасцю сярод чытачоў карыстаюцца апрацаваныя пісьменнікам запіскі партызанскіх камандзіраў В. Лівенцава «Партызанскі край», І. Вятрова «Браты па зброі», І. Шубітыдзе «Палескія былі». Гэтая вялікая і ўдзячная праца сёння патрэбна нам, нашым нашчадкам, як паветра.

Нямала часу аддае Р. Няхай і перакладам. Ён пераклаў твораў А. Твардоўскага, А. Малышкі, П. Тычыны, М. Рыльскага, М. Стэльмаха, С. Тудора і іншых. Гэта — яго жыццё, яго работа.

Віншуючы з юбілеем, хочацца пажадаць Рыгору Восіпавічу багатага плёну, каб яго посьпе была як мага больш шчодрой. Шчодрой на здароўе і творчыя набыткі.

Мікола ВАДАНОСАЎ.

Мустай КАРЫМ

Башкірыя

Я — РАСІЯНІН

Не рускі я, ды расіянін. Сёння Адкінуў я ў нябыт прыгон і здзен; Нібы зялёны дуб, я рос бяссонна, Напоены вадой расійскіх рэк.

Нам выпала шчаслівае сваяцтва — Мы з рускімі адзін абралі плях. Плячэны нашы падзвігі і праца Карэннямі знітоўвалі ў вяках.

Даўно, у дні былога ліхалецця, Масква пачула голас мой здаля. І лёс злучыла — што вышэй на свеце! — З маёй зямлёю руская зямля.

Не рускі я, ды расіянін. Звацца Мне так з глыбінь дыктур пачуццё. Пяць жыццяў дай,

Каб з імі параўняцца Магло маё адзінае жыццё.

З башкірам рускі — поруч у дарозе, Застольнікі — дзе брага на стале, Саратнікі — па баявой трывозе, Першапраходцы — ў ранішняй імгле.

Калі ж, прыйшоўшы, нібы брат да брата, Абняўся з Пугачовым Салават, Твая душа, што дружбзю багата, Святым любіць заззяла, рускі брат.

Не рускі я, ды расіянін. Чэсці Няма вышэй. Туман былога, згінё. Нам разам жыць і сцяг свой разам несці

Да сонечных нябачаных вышынь.

Душа мая ў святле зары прыветнай, З вачэй прамень высокі паўстае. На сэрцы — песня рэдэсці сусветнай, Што праз вякі жывой крыніцай б'е.

І палюбіў я крылы ў чалавеку, Я хараству жыцця бязмежна рад. За гэта ўсё, за гэта ўсё — да веку Табе я ўдзячны, родны рускі брат.

Ты майму хлебу смак надаў і воды

Аддаў прасторам неабдымных ніў. Ты мой народ, для радасці народа, З народамі па-брацку парадніў.

Не рускі я, ды расіянін. Звацца Мне так з глыбінь дыктур пачуццё. Дзясатку жыццяў можа праўдзінацца Маё адно — адзінае жыццё.

Пераклаў П. МАКАЛЬ.

Георгі ДЗУГАЕЎ

Паўднёвая Асеція

КОСТА

Ў ЦЕБЯРДЗЕ

Не знойдзеце гэтакіх ціхай нявесткі, Як ціхая ноч у старой Цебардзе... І возера спіць, што завуць

Кара-Кельскім, І спелая поўня заснула ў вадзе.

У бездань гара патанула сама тут Уніз галавой — ёй няведаны страх. Ляжыць кабардзінскаю буркай касматай Спрадвечная пушча ў яе на плячах.

Усё гэтак проста і гэтак дзівосна... Далёкі той час увачу ўваскрасаў: Калісьці тут быў і гаротны наш Коста... З якое скалы тут свой «Мост»!

ён пісаў!

...Заднела ў цясніне тады Карачая, Ладзь бачны ў правалах каменняў клькі, А сонца ўжо шчодро вяршыні ўянчала — Надзела чырвоныя ім башлыкі.

Звязала вязмо з залатых валаконцаў. Ступіла на стромы — бяздонны абрыў І вогненны мост перакінула сонца З вяршыні гары на вяршыню гары.

І можа ў той ранак прад даўняю марай Зняў Коста папаху, устаў на ўвесь рост, Шчасліва ўсміхнуўся, пот выцершы з твару, — У светлае заўтра праклаў ён свой мост.

Пераклаў з асецінскай Г. КЛЯЎКО.

І Маецца на ўвазе карціна Косты Хетагурава «Вогненны мост».

мабільнага класона. Машыны рушылі цераз пераезд. Рушыў і Мітрафанаў газагенератар. Каціліся яны павольна-павольна, быццам не ехалі, а плылі.

Над дарогай закружыўся «Юнкерс». Як бы здэкваючыся з людзей, спускаўся зусім нізка. Відно было, як лёгчыкі махалі з кабіны... Гразіліся людзям. Потым гэхнула бомба на самае палатно дарогі: стогі... лямант... Заплакалі, загаласілі жанчыны, і ў кузаке машыны ўзняўся плач. Машына спынілася. Саламея хуценька ссадзіла сваіх дзяцей. Узляла іх за ручкі і падаліся ў лес як далей ад дарогі. Лес быў пры дарозе не вельмі вялікі. Далей — рослы, густы.

Дарога гудзела, стагнала, енчыла, трашчала стрэламі. Саламея з дзяўчынкамі адбегла воддаль. І ёй здалося, што яна вярталася з пекла... Ногі не трымалі. Хацела ўпасці на траву. Але на яе глядзелі дзеці. Яны ж таксама пападаюць. Дзеці чакалі, збянтэжаныя. Відаць было, яны не разумелі, што вакэл дзеясца.

— Мама, куды мы? — крычала Светка.

Алінка ж маўчала. У Алінчыных вачах быў жах.

— Мамачка, не пойдзем нікуды. Тут будзем! — прасіла Светка.

А змярканне ўжо недзе кружылася за небасхілам. Яно пляміла сонца і тое цяжнела, халаднела. Вечароваму прыцемку людзі былі і рады, і ненавідзелі яго. Удзень відней было, куды ісці, куды хавацца ад бамбёжак. Удзень чалавеку і ліха лёгка было напаткаць і лягчэй абысці, абмінуць яго.

Саламея не ведала, што рабіць. Здавалася, што гэты лес, у які яны ўвайшлі, нечым ёй знаёмы. Быццам у дзяцінстве — яна не раз хадзіла тут. Жанчына адчула незвычайную зморнасьць. Вось-вось упадзе яна і не ўстане. Махнула рукою і нібы сама сабе паказала: вась тут! І ўпала пад пыш-

ную елку, на ладны канец сухой ігліцы.

— Прыляжце, дзеткі!

Прыкаранявы канец елкі быў, нібы наўмысна, услапы мохам. Саламея як прылегла на яго — хацела, мабыць, праверыць, ці добра будзе дзецям тут ляжаць — дык быццам у мяккую пасцель. Аліна ўпала следам за маткаю. Млявая стома адразу стала мружыць дзяўчынычы вочы.

— Можна б укусілі што, дзеткі, — нагадала матці дзяўчынкам: з учарашняга дня ў іх нічога ў роце не было.

Саламея дастала з кашолкі ладны кавалек каўбасы. Чэрствы батон. Разламіла ўсё на тры часткі і дала дзецям. Яны гэтак згаладаліся, што спяшаліся есці, быццам баяліся, што ад іх хто адбяры.

А воддаль стагнала шаша. Чулася, як пад ашынаванымі жалезамі коламі грукнуў асфальт. Чуліся далёкія і блізкія выбухі бомбаў. Стрэлалі буйнакаліберныя авіякулямёты. Кулі іх далаталі да зямлі.

Маці падастала дочкам свой байкавы халат, і дзяўчаты, калі паспакайнела трохі, паслулі. Балючыя дзённыя турботы зусім знясілі Саламею. У яе не было змогі думаць пра што. Мо думкі пра далейшае не лезлі ў галаву таму, што яна ведала: тут недалёкі, у Выграбным, жыве яе бацька, і ён дасць якое рады ёй з дзецьмі.

А дрымота, як той казаў, не пётка — часам валіць чалавека з ног. Саламея колькі разоў прахоплівалася. Недзе нешта гэхала. Абкрывала дзяцей і драмала зноў.

Ноч была цёмная. Нават парная. Алінка раскінула ручкі, як дома. Святлана ў сне кашляла. Але не працягвалася. Саламея намагалася хоць адным вокам зірнуць у будучыню: што будзе? Але ў галаву нічога не лезла: толькі клопат і боль поўнілі думкі. Нарэшце яна махнула рукою, нібы сама сябе суцяшаючы: «Будзе

заўтрашні дзень, будучы заўтрашні і думкі».

Мінула ноч. На ўсходзе ў вышынях неба загарэлася святло. Яно было кволае, нясмелае. Адно, што няўхільна і напорна мкнула па небе. І там, дзе гэтае святло срэбна слалася, усё ажызала.

Заварушыліся птушкі. Першым азраўся, мабыць, салавей. Ён пачаў свой разліўсты пошчак. То ён цёхкаў, то свістаў. За салавём падхапіліся ўсе птушкі. Нібы адна перад адно яны хваліліся сваімі песнямі. Нават зязюлька і тая не змоўчала: раз-пораз кідала «ку-ку, ку-ку!».

Першая ўсхалілася Алінка. Яна сядзела і працірала вочкі, быццам хацела ўбачыць усё, што адбывалася тут.

— Мама, што гэта? — пыталася дзяўчынка.

— Дзе? — не зразумела дзіцяці Саламея.

— Тут! Свішча, рагоча і плача...

— Дзе, донечка?

— Во тут, — паказала вочкамі на лес Алінка.

Святланка таксама прахалілася і давай дапытвацца ў маткі пра тое ж. Недзе за лесам — выбух, аж зямля скатанулася.

— Гэта фашысты, дзеткі. Гэта вайна, дочкуны мае. Нам трэба ўцякаць ад яе... Як толькі ўсталі дочки, Саламея агледзелася. Тая елка, што пусціла нанач матку з дзецьмі, стагала амаль на самым краі выкарыны. Далей ішоў вербалоз. Гэта быў сапраўдны лясны гушчар. Відно было яшчэ — кучаравіўся альшэўнік. Птушкі там раскашаваліся, як дома.

— Дзетачкі мае! Давайце ўцякаць адсюль, — раптам схаліла за ручкі дзяўчатак матці. Яна спалохалася таго бомбавага выбуху, што недзе недалёка гэхнуў.

Далей на ўсход, як толькі вокам кінучы, распасціраўся лес. Саламея пазнала яго. У маленстве яна не раз хадзіла сюды па грыбы. Ведала, што

праз некалькі гоняў будзе паваротна на Выграбное. І сапраўды паваротка была ля самага лесу.

— Там нас дзед Пятро чакае. Там нас дзед чакае! — як не крычала дочкам Саламея. — Бажым хутчэй...

Назўтра Аліна і Вацік зноў былі ў дарозе.

«Жыгулі» выскачылі на Магілёўку. Даехалі да павароткі з указальнікам. Аліна нечакана схаліла Ваціка за руку і загадала спыніць.

— Што? — не мог Вацік даўмецца, навошта спыніла яго жонка.

— Вернемся з паўкіламетра, і там будзе тая салаўіная мясціна...

Аліна пазнавала і не пазнавала сваё маленства. Шукала вачыма тую елку, пад якой тады яны спалі. Перад зрокам памяці зноў паўсталі і матці і сястра. І яна не вытрымала, заплакала. Вацік стараўся суцешыць жонку:

— Не трэба, любячая. Не трэба! — казаў Вацік. — Старыя раны ўжо не павінны балець.

— Калі іх кранеш, яны яшчэ больш балюць, — быццам хацела апраўдаць свае слёзы Аліна.

— Дык мо адразу праедзем у Выграбное? — зіраў на ўказальнік Вацік.

— О, не! Не! — як не замахала рукамі Аліна. — Вернемся да тае мясціны, дзе мы тады пачувалі.

Вярнуліся. На вачах у Аліны зноў заірвеліся слёзы. Яна плакала па ўсім, па ўсім, па матці, па сястрычцы, па бацьку. Плакала па сваім дзяцінству...

Потым нікуды ўжо не хацелася ехаць адгэтуль. І яны засталіся ў гушчары пры дарозе. Заначавалі ў машыне. Амаль усю ноч не спалі. Баляліся праяваць той світанак, які ўзбудзіць птушак. Аліна прыхалала, як у сваё мінулае. Праўда, елку тую не знайшлі. А птушыны канцэрт адбыўся. Як і тады, на самым світанку, аж заходзілася ў свеце птушкі.

Толькі ж гэтая мірная раница была нейкай надзвычайнай урачыстай.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Рэспубліканскі тэатр юнага глядача паказвае спектакль «Пушкінскія казкі», пастаўлены рэжысёрам Л. Танюком. У яго ўвайшлі «Казкі пра рыбака і рыбку» і «Казка аб мёртвай царэўне і сямі асілах» (пераклад з рускай мовы Алеся Якімовіча). Аформіў спектакль заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР Э. Змойра, музыку напісаў кампазітар М. Асодін, аўтар харэаграфіі Н. Авалянін. На здымку—сцена са спектакля. Фота Ул. КРУКА.

Новую камедыю Анатоля Дзялендзіка «Аперацыя «Мнагажэнец» паказаў глядачам Магілёўскі абласны драматычны тэатр. Паставіў спектакль галоўны рэжысёр Ул. Караткевіч у дэкарацыях мастака В. Гараднякова. На здымку—сцена са спектакля. У ролях Рубай І і Туманавай артыст В. Сівіцкі і заслужаная артыстка БССР В. Кабатнікава. Фота А. ГОЛЫША.

СВЯТОЧНА І ўРАЧЫСТА

Грамадскасць горада Брэста ўрачыста адзначыла 30-годдзе абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМБ.

Мужнасць і гераізм камсамола ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, працоўныя подзвігі на будоўлях пляцігоддзя — вось тэмы, якія пастаянна знаходзяцца ў полі зроку анцёрскага калектыву. У тэатры ажыццэўлена каля 250 пастановак. Гэта — «Маладая гвардыя», «Канстанцін Заслонаў», «Юнацтва бацькоў», «Любоў Яравая» і многія іншыя. Знамянальнай старонкай у творчай біяграфіі калектыву стаў спектакль «Брэсцкая крэпасць» па п'есе беларускага драматурга К. Губарэвіча, сыграны тут 750 разоў.

Тэатр неаднаразова звяртаўся да ўвасаблення на сцэне вобраза У. І. Леніна. Пастаўлены п'есы «Крамлёўскія куран-

ты» М. Пагодзіна, «Дзень цішыні» М. Шатрова, «Фінал» П. Строгава, «Брэсцкі мір» К. Губарэвіча.

Шматгранная і плённая грамадская дзейнасць тэатральнага калектыву. Анцёры — актыўныя прапагандысты мастацтва, памочнікі і добрыя дарадчыкі самадзейных артыстаў. Яны часта гасці на прадпрыемствах, будоўлях, у калгасах і саўгасах.

Вялікай папулярнасцю ў глядачоў карыстаюцца народныя артысты БССР Г. А. Волнаў, А. К. Логінаў, заслужаныя артысты БССР Ю. І. Уласаў, Н. М. Ганчарэнка, А. М. Самарыў, Г. Б. Тонараў, С. Н. Юркевіч, А. В. Качанова.

Калектыв тэатра з выпадку юбілею цёпла віталі прадзвіжнікі партыйных, савецкіх, камсамольскіх арганізацый, грамадскасці.

ПРАЦЯГ ДОБРАЙ ТРАДЫЦЫІ

Спектаклем «Манбет» В. Шэкспіра новы цыкл «Тэатральных серад» адкрыў у Салігорску калектыв Русага драматычнага тэатра БССР імя М. Горкага.

Па існуючай традыцыі кожную чацвёртую сераду месяца шахцеры і будоўльнікі горада спяваюцца ў Палац культуры на ліннага камбіната, каб трапіць у дзівосны свет тэатра, сустрэцца з любімымі анцёрамі і пастаноўшчыкамі.

У мінулым сезоне салігорцы убачылі на сцэне свайго палаца

большасць спектакляў з рэпертуару тэатра — «Коль Пржэвальскага» Ф. Шылера, «Марыя Сцюарт» Ф. Шылера, «А зоры тут ціхія...» Б. Васільева і іншыя. Пасля іх прагляду ішлі гаворкі дыскусіі аб трантоўцы анцёрамі таго ці іншага вобраза, аб ролі і месцы тэатра ў выхаванні моладзі, аб яго ўвазе да праблем сучаснасці.

У гэтым годзе калектыв тэатра плануе паказаць у Салігорску шэсць сваіх работ.

СЯБРОўСТВА З ЗАВОДАМ

Калектыв Беларускага драматычнага тэатра імя Я. Коласа заключыў дагавор аб культурным шэфстве з аршанскім заводам «Чырвоны Кастрычнік». Прадугледжаны творчыя сустрэчы вядучых майстроў тэатра з рабочымі, абмеркаванне новых пастановак. Коласаўцы будуць кансультаваць удзельнікаў драматычнага калектыву завода Палаца культуры, дапамагаць ім у афармленні спектакляў.

Артысты стварылі народны ўніверсітэт тэатральнага мастацтва, у якім займаюцца ра-

бочыя, інжынеры і тэхнікі прадпрыемства. Адбыліся першыя заняткі на тэмы: «Станаўленне Беларускага прафесіянальнага тэатральнага мастацтва» і «Сучасная беларуская драматургія». Слухачы ўніверсітэта паглядзелі і абмеркавалі спектаклі А. Макаёнка «Таблеткі пад язык» і «Трыбунал». У гэтых сустрэчах прынялі ўдзел вядучыя майстры колгасаўскай сцэны — народныя артысты БССР Ф. І. Шмакаў, З. І. Каняпельня і І. Д. Матусевіч, заслужаныя артысты рэспублікі Т. А. Коштыс, В. А. Куляшоў.

БЕЛТА.

ТВОРЧЫ ВЕЧАР

У Дзяржаўнай цэнтральнай Канцэртнай зале Масквы адбыўся творчы вечар заслужанага артыста Беларускай ССР, лаўрэата ўсесаюзнага і міжнароднага конкурсаў Віктара Вулячына. Цёпла сустрэлі слухачы «Песню аб Мінску» У. Алоўнікава, «Пасля салюта надыходзіць цішыня» Я. Глебава, «Калі б каменці гаварыць маслі» і «Хатынь» І. Лучанка.

Высокую ацэнку творчасці артыста даў кампазітар М. Тарывердзіў.

— Віктар Вулячын належыць

да тых выканаўцаў, якія ўмеюць знайсці «сваю» песню, — сказаў ён. — Спявак бачыць у ёй галоўнае — магчымасць сувязі з шырокай аўдыторыяй, гаварыць з кожным слухачом на зразумелай, выразнай мове. Артысту аднолькава блізкія песні гераічныя, рамантычныя і лірычныя.

Гэты канцэрт лічыць раз пацвердзіў, што В. Вулячын на праву прадстаўляў савецкае песеннае мастацтва на ўсесаюзных і міжнародных конкурсах і фестывалях.

БЕЛТА.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯУ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

«ПРА ТАКІ ГУСТ МОЖНА СПРАЧАЦЦА»

Два аднааповыя беларускія вадзвілі — «Збянтэжаны Саўна» Л. Родзевіча і «Прымані» Я. Купалы Магілёўскі абласны драматычны тэатр аб'яднаў у адным спектаклі пад агульнай назвай «І смех, і грэх».

Выкладчык Магілёўскага культурна-асветнага вучылішча В. Ермаловіч напісаў у рэдакцыю артыкул «Пра такі густ можна спрачацца», які быў апублікаваны ў 37-м нумары газеты. Аўтар пісаў аб тым, што

ў купалаўскіх «Прыманах» пастаноўшчыкам дапушчаны адвольнасці, а асобныя вынаўцы збіваюцца на пошылы і натуралістычныя прыёмы ігры.

Як паведамілі рэдакцыі дырэнтар тэатра В. Шмудзянкоў і галоўны рэжысёр У. Караткевіч, выступленне газеты было абмеркавана ў калектыве. Крытыка прызнана правільнай. Цяпер у паназах гэтага спектакля памылкі, якія крытыкаваліся газетай, выпраўлены.

ВЕРНАСЦЬ ТЭМЕ

Кажуць, сучасная тэма — самая адказная. І гэта правільна. Мастак, які спрабуе расказаць пра свайго сучасніка, павінен трошачкі быць наперадзе, павінен зірнуць на яго вачыма чалавека з будучыні. Нарэшце, сродкамі кіно павінен адкрыць свет, які быў бы аднолькава блізкім і зразумелым для ўсіх людзей. У гэтым, відаць, і заключаецца звышзадача любога мастацкага твора.

Так, галоўная тэма фільмаў І. Дабралоўбава — сучаснасць. Скажам, «Іду шукаць», «Шчаслівы чалавек», «Вуліца без канца» і гэты, самы навішны — «Таму што люблю». У кожным фільме сваю тэму рэжысёр вырашае па-рознаму. Тэматычная накіраванасць не звужае і не абмяжоўвае далегіды мастака, для якога чалавек і яго стаўленне да жыцця, мера адказнасці перад народам, перад грамадскасцю і перад сабой — галоўны аб'ект вывучэння і філасофскага асэнсавання.

Якім бы вялікім спецыялістам у пэўнай галіне чалавек не быў, ён перш за ўсё павінен заставацца чалавекам і выконваць свой абавязак, як гэта належыць савецкаму чалавеку. Да гэтага заклікае фільм «Таму што люблю» (аўтары сцэнарыя А. Пінчук, В. Трунін). У ім расказаецца аб людзях рамантычнай і складанай пра-

фесіі — лётчыках, якія «гаспадарыць» на звышгукавых самалётах-знішчальніках, пераносяць цяжкія перагрузкі ў небе. Аднак гэтыя перагрузкі «не вызвалюць іх ад чыста чалавечых абавязкаў». Бо ад яго, чалавека, патрабуецца болей: высокае ўсведамленне свайго адказнасці, пачуццё гонару, таварыскас-

ці і ў небе, і тут, на зямлі. ...Ідзе паветраны бой. Два знішчальнікі, два цудоўныя лётчыкі дэманструюць вышэйшы клас пілатажу. Але воль у адным самалёце ў часе пасадкі адмовілі шасі. Пілот гераічным намаганнем пасадзіў машыну на «бруха». Здаецца, усё нармальна. Яго віншуюць, узнагароджваюць,

На здымку — надр з фільма «Таму што люблю» (злева направа) Г. Караліноў у ролі лётчыка Мураўева і М. Рыбінаў у ролі палкоўніка Белга.

ФІЛЬМЫ ЮГАСЛАЎСКИХ СЯБРОЎ

У кінатэатрах і клубах Беларусі закончыўся Тыдзень югаслаўскага фільма, прысвечаны 29-й гадавіне абвяшчэння СФРЮ.

Праграму паказу адкрыла двухсерыйная мастацкая кіна-аповесць «Бітва на Нератве», пастаўленая вядомым югаслаўскім рэжысёрам Велька Булайічам. Фільм уваскрашае адну з самых значных падзей у гісторыі барацьбы югаслаўскага народа пад кіраўніцтвам камуністаў за свабоду і незалежнасць радзімы. У пачатку 1943 года ў даліне ракі Нератвы гітлераўцы акружылі югаслаўскую народна-вызваленчую армію. Байцы могуць прарваць кальцо акружэння, калі пакінуць некалькі тысяч хворых і раненых. Але толькі як жа тады яны змогуць глядзець у вочы адзін аднаму? Вярхоўны штаб прымае рашэнне, дастойнае барацьбітоў і камуністаў: прабівацца, ратуючы раненых і безабаронных.

Адну з галоўных ролей у фільме іграе народны артыст СССР Сяргей Бандарчук.

Упершыню выпушчана на экраны нося каляровая мастацкая стужка «Жыццё каханне». Назва фільма дакладна адпавядае яго зместу. Гэта расказ аб каханні, аб тым, як змяняе яго жыццё чалавека.

Шмат цікавага расказалі гледачам югаслаўскія мастацкія кінастужкі «Чорныя птушкі», «Дыверсанты», «Балада аб лютым», «Калі пачуеш званы», «Галоўны доказ», «Пастка для генерала», «Македонскае вяселле», «Веласіпедысты» і іншыя.

У паветры ён — герой. А на зямлі? Ці хоць мужнасці ў капітана Шэста (артыст В. Бачкароў) прызнацца ў тым, што сам зрабіў памылку?

Рэжысёр І. Дабралюбаў падкрэслівае:

— Ведасце, работа лётчыкаў цяпер нават знешне зусім не падобная на тую, што была ў мінулыя часы. Вучэнне на зямлі — гэта лабараторыя вучоных, дзе афіцэры пастаянна практыкуюцца, робяць разлікі. Іншы — высокакваліфікаваныя спецыялісты, людзі, моцныя духам...

Як наведвалася ўжо, у Цэнтральным Доме кіно (Масква) адбылася п'ядаўна прэм'ера фільма «Таму што люблю». Пасля прагляду са словамі ўдзячнасці ў адрас стваральнікаў гэтай стужкі выступілі маршал авіяцыі М. Скрыпко, тройчы Герой Савецкага Саюза, генерал-палкоўнік авіяцыі І. Какадуб, лётчык-касманauta СССР, Герой Савецкага Саюза В. Севасцьянаў, ветэраны Вялікай Айчыннай вайны. Усе яны далі высокую ацэнку новай рабоце беларускіх кінематаграфістаў.

Прэм'ерай гэтай стужкі ў кінатэатры «Партызан» пачаўся рэспубліканскі фестываль фільмаў, прысвечаны 50-годдзю беларускага кіно.

Апрача Г. Каралькова, В. Бачкарова і іншых выканаўцаў, у карціне «Таму што люблю» здымаліся папулярныя акцёры М. Рыбнікаў, Ю. Кузьмяноў, А. Клімава.

Маргарыта ПУШКІНА.

на-вала б кансервацыі самога
ма-баю спосабу жыцця.
або

Так склалася, што некато-
рыя мастацтвазнаўцы і жур-
налісты не знаходзяць па-
трэбным лічыцца з мастац-
твазнаўчай тэрміналогіяй. Не
зразумела, навошта трэба вы-
находзіць, напрыклад, «фар-
сіраваны» колер і «фарсіра-
ваную» пластыку з яе «вугла-
ватасцю малюнка» і іншыя
вызначэнні, па сутнасці, про-
ста надуманыя?

Не раз адзначалася, што
на выстаўках, асабліва аблас-
ных, нярэдка экспануюцца
слабыя работы. Хацелася б
дадаць, што не ўсё гладка і з
мастацкім афармленнем буй-
ных аб'ектаў, асабліва ў аб-
ласных і раённых цэнтрах.
Аб гэтым павінна быць асаб-
лівая размова. Але самае
трывожнае тое, што ўзровень

мастацкага майстэрства ра-
бот, якія экспануюцца на аб-
ласных выстаўках, мастацкае
афармленне розных аб'ектаў,
у тым ліку і манументальны
ропіс, мазаіка, вітражы так
і не прыцягнулі ўвагі нашай
прафесіянальнай крытыкі.
Асабліва дрэнныя справы з
якасцю выканання твораў ма-
нументальна-дэкаратыўнага
мастацтва ў Брэсце і Віцеб-
ску. Тым не менш у друку
з'яўляюцца толькі хвалебныя
артыкулы. Аўтары іх кіруюць
ца прынцыпам: усё тое, што
вісіць на сцяне (г. зн., у экс-
пазіцыі выстаўкі, або выка-
нана мастаком на аб'екце),
дастойна пахвалы.

Аналіз мастацкага матэ-
рыялу пачынаецца, як вядо-
ма, у працэсе фарміравання
выставак. Менавіта тут аб-
ектыўная мастацтвазнаўчая
ацэнка праглядаемых работ
павінна быць паўнаважнай.
Аднак, ці многія мастацтва-
знаўцы - прафесіяналы пры-
маюць удзел у рабоце вы-
стаўкомаў і мастацкіх сава-
таў? Ці не ў гэтым адна з
прычын таго, што ў выста-
вачных экспазіцыях і ў ма-
стацкім афармленні розных
аб'ектаў сустракаюцца рабо-

заха-дчыны
блемы
сіўная
прад-і не-
траба-

Кунсо (здымак трэці). Шчырай усмеш-
джана працуе пад кіраўніцтвам загад-
дымку другая злева). Кнігарня заўсёды
д.

Фота Ул. КРУКА.

ты слабыя, выкананыя на вельмі нізкім мастацкім узроўні?

Бюро секцыі крытыкі, ды і прэзідыум праўлення Саюза мастакоў БССР наогул да прафесіі крытыка ставяцца без належнага разумення, выступаючы за колькасны рост членаў секцыі, забываюць аб якасным. Шчыра клапацячыся аб прапагандзе выяўленчага мастацтва, члены праўлення ў той жа час, прымаючы ў саюз новых крытыкаў, часта не бяруць пад увагу іх прафесіянальны ўзровень.

На VI пленуме праўлення Саюза мастакоў БССР ішла сур'ёзная размова аб творчым росце маладых мастакоў. Аднак ніхто не ўспомніў аб маладых мастацтвазнаўцах. Яны не сталі прадметам клопатаў ні секцыі крытыкі, ні камісіі па рабоце з творчай моладдзю. А хіба гэта не галоўны рэзерв секцыі крытыкі?

Нашы крытыкі да гэтага часу не змаглі дастаткова глыбока прааналізаваць тыя важныя з'явы, якія мелі месца ў развіцці, напрыклад, графікі, што дазволіла гаварыць аб фарміраванні школы беларускай графікі. Мы не можам сёння пахваліцца сапраўдным прафесіянальным аналізам творчасці хоць бы аднаго з вядучых мастакоў рэспублікі. А хто з мастацтвазнаўцаў працуе над аб'яўленнем творчага вопыту вядучых мастакоў дэкаратыўнага мастацтва, якое за апошні час бурна развіваецца і, безумоўна, як паказвае практыка, мае патрэбу ў сур'ёзным крытычным разборы?

Мала ў рэспубліцы мастацтвазнаўцаў, якія валодаюць метадыкай навуковага

мастацтвазнаўчага аналізу мастацкага вобраза ў даставанні да розных відаў і жанраў выяўленчай творчасці. Адсюль і ацэнка з адных і тых жа стылістычных пазіцый сюжэтна-тэматычнай карціны, габелена і манументальна-дэкаратыўнага твора.

Крытыку нельга разглядаць у адрыве ад мастацкай практыкі. Да крытыкі трэба ставіцца як да самастойнай прафесіі. Заклікаў да мастацтвазнаўцаў аб больш актыўным іх удзеле ў творчым жыцці саюза зусім недастаткова.

Найпершая ўмова актывізацыі нашай мастацкай крытыкі — павышэнне яе прафесіянальнага ўзроўню, што дзейнай сувязі творчай дзейнасці крытыка з работай мастакоў, з жыццём творчага саюза.

Час больш сур'ёзна пахлопаціцца аб прапагандзе і папулярызаванні нашага выяўленчага і дэкаратыўнага мастацтва. Нямногія з мастацтвазнаўцаў і мастакоў сёння выступаюць перад грамадскасцю з лекцыямі, гутаркамі, дакладамі аб сучасным беларускім мастацтве.

У Мінску ёсць выдатны Палац мастацтваў. А ці стаў ён сапраўдным цэнтрам актывізацыі прапаганды мастацтва? На жаль, пакуль яшчэ не.

З ліку ўзнятых тут пытанняў і праблем шмат якія з'яўляюцца арганізацыйнымі. Рашацца яны павінны з пазіцыі глыбокага разумення высокай функцыі крытыка і мастацтвазнаўцы ў справе мастацкага выхавання працоўных.

Ф. ВАЛАДЗЬКО.

АСЕННЯ МАТЫВЫ

У выставачнай зале абласнога цэнтра днямі адкрылася асенняя выстаўка мастакоў Віцебска.

У яе экспазіцыі больш за во семдзсят работ жывапісу, графікі, прыкладнага мастацтва.

Задуманасцю і цеплынёй прасякнуты лірычныя пейзажы мастакоў А. Толкача «Беларускі пейзаж», М. Глушко «Калёны», Г. Кісялёва «Мазалова», А. Каржанеўскага «Залаты кастрычнік» і «Асенняя песня», экварэльныя лісты Ф. Гумена «Браслаўшчына», В. Напрыенкі «Партызанскі край», серыя пейзажаў І. Сталёра «На Віцебшчыне» і інш.

Плённа працуе ў партрэтным жанры І. Бароўскі. Прадстаўлены ім работы «Кнігалюб М. Брукаш» і «Студэнтка» — напісаны каларытна, сакавіта, тэмпераментна.

У раздзеле графікі выступае В. Стасевіч. Яго афорты «Песня Таўрыя», «Пясаваля», «Любоўная» — выкананы з вялікім пачуццём гумару і майстэрствам.

Цікава працуюць Л. Мірзаян, В. Цецяноха, Л. Клоей.

Асаблівую цікавасць глядача вабіць сваім народным гумарам разьба па дрэву В. Цецянохі «Стары-рыбачок», «Вясна прыйшла» і інш.

Ю. ЛЯСНЫ.

МАСТАКІ —

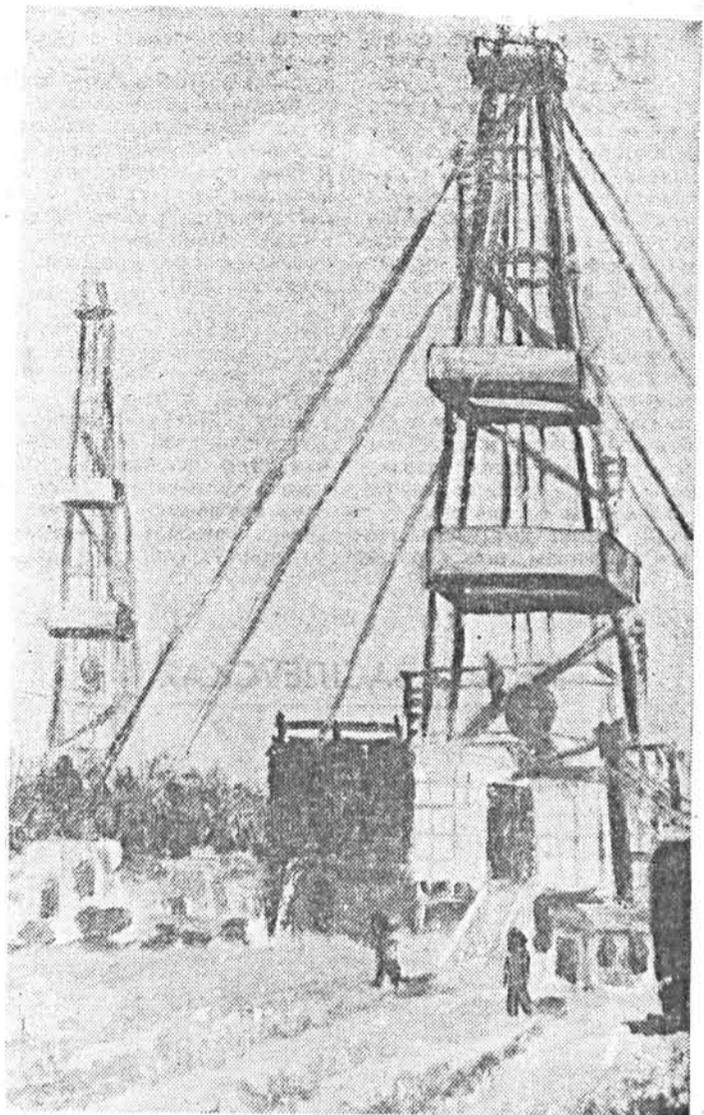
УДАРНЫМ БУДОУЛЯМ

Творы мастакоў РСФСР, Беларусі, Літвы, Украіны, Эстоніі ўключаны ў экспазіцыю вялікай перасоўнай выстаўкі «Саветская станковая графіка». Выстаўка арганізавана паводле рашэння саветарыята Саюза мастакоў СССР спецыяльна для паказу на ўдарных будоўлях краіны.

У выстаўцы ўдзельнічаюць мінчанін Г. Паплаўскі, масквіч Д. Бісці, ленінградцы Л. і В. Пятровы, літоўка А. Скірутытэ і іншыя майстры графікі.

Першым пунктам маршруту стаў малады горад ленінградскіх энергетыкаў — Кірышы.

А. КАСЯНКОУ.

М. АНДЫК. На прасторах роднай Беларусі.

САЎГАСНАЯ «ТРАЦЦЯКОЎКА»

Мастакі Віцебска — частыя госці ў падшафным саўгасе «Смолаўна» Гарадоцкага раёна. Яны штогод дапамагаюць убіраць лён і бульбу, абнаўляюць наглядную агітацыю цэнтральнай сядзібы. Тры гады таму назад мастакі

падарылі саўгаснаму клубу больш за дваццаць работ.

Цяпер саўгасная «Траццякоўка» папаўняецца новымі работамі, сярод якіх партреты лепшых механізатараў, брыгадзіраў, калгаснікаў, пейзажы роднага краіны.

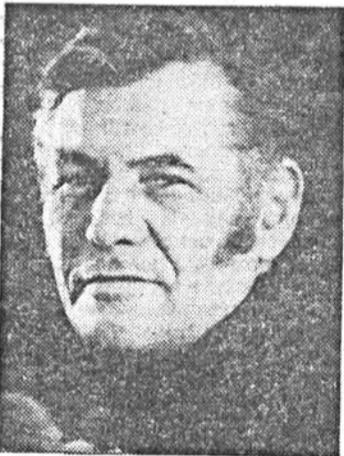
Ю. ІВАНОУ.

НАРОДНЫЯ УМЕЛЬЦЫ

ШЛЯХ У ТРЫЦЦАЦЬ ГАДОЎ

Яго захапленне мастацтвам пачалося даўно, у жніўні 44-га, калі наводчык гарматы яфрэйтар Аляксандр Ільіч Сірэнка прыбыў у Мінск у складзе зенітна-артылерыйскай брыгады. Васемнаццацігадовы салдат у перапынках паміж баявымі трывогамі браў у рукі мавалак кардону, аркуш паперы і аловак. Ён маляваў аднапалчан. Гэта былі няхай сабе не зусім прафесіянальныя, але шчыра і старанна напісаныя сюжэты з будняў зенітчыкаў той незабыўнай восені.

Сірэнка да канца вайны абараняў мінскае неба. А пасля звольніўся ў запас. Пайшоў працаваць маляром на будоўлю — аднаўляць разбураную сталіцу.

І працягваў працаваць над эцюдамі, замалёўкамі. Ён, не маючы вопыту і спецыяльнай падрыхтоўкі, ішоў часам назобмац, не ведаючы і сам, ці добра ў яго атрыліваецца, ці разумеюць яго думку іншыя.

Аднойчы паказаў некалькі галотнаў прафесіянальным майстрам. Пахвалілі, але казалі менавіта тое, чаго і чакаў Сірэнка: «Вучыцца трэба!»

Яму было 34 гады, калі паступіў вучыцца на трохгадовыя курсы пры Мінскім тэатральна-мастацкім інстытуце. Выкладчыкі, вопытныя жывапісцы — Федар Бараноўскі, Уладзімір Сухаверхаў, Аляксандр Мазалёў убачылі ў Сірэнку цікавага і перспектыўнага вучня. Таму пасля курсаў і пакінулі ў інсты-

туце весці заняці са студэнтамі.

А захапленне разьбой прыйшло пазней, калі Сірэнка працаваў у навукова-рэстаўрацыйных майстэрнях. Мастакам-рэстаўратарам даручылі аднавіць у Магілёве унікальнае збудаванне — гістарычны помнік — Нікольскую царкву. Многія фрэскі і роспісы патрабавалі амаль поўнага аднаўлення. Не хапала многіх фрагментаў. І тады Аляксандр Ільіч прапанаваў зрабіць адну з заставак. Вопыт у яго якісьці быў. Гадоў з дзесяць ён рэзаў па дрэву. Але толькі так, для сябе, для душы. Паспрабаваў выразаць адну кампазіцыю, другую. Атрымаўся. І менавіта з таго часу яго зацэпаніла разьба па дрэву.

Адкоўваў, заточваў і запайваў разцы для работы. Цяпер у Сірэнкі ёсць каля сотні розных прыстасаванняў для разьбы. Ён не дае перавагу якому-небудзь аднаму віду дрэва. Рэжа па дубу, бярозе, сасне...

Рэдка, але ўсё ж працуе з афрыканскім чырвоным дрэвам і самшытам.

Першы прызнаны поспех прыйшоў да яго на ВДНГ СССР 1972 года, калі адзін з чэхаславацкіх музеяў набыў дзве работы Сірэнкі. Гэта былі распісаныя разьбой дэкаратыўная лыжка і конаўка.

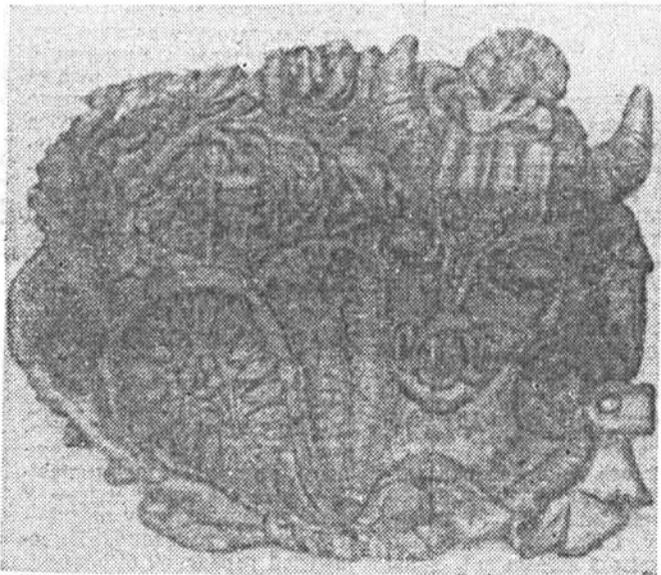
Чарговая і самая вялікая выстаўка работ народнага майстра Аляксандра Ільіча Сірэнкі экспанавалася ў Мінскім палацы мастацтваў зусім нядаўна.

Мастак выставіў больш як сорак работ. Нельга сказаць, што ўсе яны выкананы ў адным ключы, ён прыходзіць да загатоўкаў і закончаных кампазіцый з розным настроем. Але адзіны стыль і почырк трэба аднесці перш за ўсё да яго імкнення выказаць сваё ўласнае ўспрыманне прыгажосці. І ўважліва разглядаючы любы з яго твораў, разумеш, што Сірэнка не працуе «пад даўніну», а толькі выкарыстоўвае тыя формы і прыёмы, якія былі асновай для мастакоў далёкага мінулага.

Свой почырк, свой стыль прысутнічае ў кожнай дэталі, у кожным мудрагелістым вітку малюнка пано «Птушкі», «Палессе», «Плошча Перамогі», у кубку «Свяцікі», у ладзі «Сустрачэння», у вшнэвай вазе, нарэшце, у дзесятку дэкаратыўных місак і лыжак, распісаных найтанчэйшымі, амаль карункавымі ўзорамі.

Густ мастака добра перададзены ў «Пейні», «Зубры», «Жолудзе», «Дубовым лісточку», «Ягадцы», «Рыбцы», «Начной кветачцы». Нават прасцейшая работа з праявімай назвай — «Прыбор кухонны», сведчыць, што майстар Сірэнка шукае форму пачаць свайго твора, свайго кампазіцыі і думкі.

В. БОКІ.

ЕСЦЬ на Брэстчыне гарадок з паэтычнай назвай Высокае. Хай сабе нехта скажа, што назва — як назва, толькі я не пагаджуся. Бо цікае і зьяёнае Высокае, што раскінулася на пагорках паабал пмыткай, але празрыстай рачудкі Пульвы, — мая радзіма. І заўсёды, калі прыязджаю ў родны з маленства гарадок, душу агортваюць пачуцці цёплай радасці і ціхага смутку. Радасці ад таго, што я дома, што зноў чую над галавой шэпэт стогодowych дрэў у парку, бачу шэры будынак роднай школы, старадаўнія, мо яшчэ дарэвалюцыйныя домкі-шкапоўні на плошчы са скверам, у якім помнік загінуўшым саўвечнім воінам, што страчаю

ветліва сустракала, царліва выслухоўвала і заўсёды адшуквала патрэбныя нам кнігі, брашуры і газеты высакаватай, чарнявай, маладая жанчына. Бібліятэкарка. Дзіўна, але чамусьці ніхто з нас тады не выказваў зацікаўленасці да работы бібліятэкара. Нецікавы, маўляў, сумны занятак — сядзець і выдаваць кнігі.

З той пары сплыло ў нашай Пульве нямала вады, і цяпер я не думаю так пра работу бібліятэкараў увогуле і, тым больш, пра работу Клаўдзіі Іванаўны Карпук — той высакаватай чарнявай жанчыны, якая некалі «памагала» нам пісаць школьныя сачыненні. Амаль кожны раз, бываючы ў бацькоў, чула я ад выса-

— Цеснавата ў нас. Усяго два пакоі. Як ні стараіся, а сцен не рассунеш. Ужо, здаецца, піводнага вольнага куточка няма, каб дзе што наставіць, але пудуаем, памаркуем, сёе-тое пераставім, адсунем, — глядзіш, быццам і месца знайшлося.

Яна амаль не змянілася, наша бібліятэкарка. Паранейшаму такая ж ветлівая, рухавая, абаяльная і — маладая. Ажно не верыцца, што прыйшла сюды ўпершыню Клаўдзія Іванаўна дваццаць два гады назад, пасля заканчэння Мінскага бібліятэчнага тэхнікума. Прыйшла маладзенькай і сарамлівай дзяўчынкай, без спрыту, без спрыту — адно што з вялікай любоўю і пашанай да кнігі. І вось даўно набыла і спрыт, і вопыт, і павагу сярод людзей, а любоў да кнігі не толькі не аслабла, а, наадварот, усталявалася, зрабілася больш абвостранай і ўсвядомленай.

Зразумела, што ў рабоце бібліятэкара адной прыхільнасці да кнігі недастаткова, што ён, бібліятэкар, павінен валодаць павышанай, нават высокай чытацкай кваліфікацыяй, мастацкім густам, шырокім кругаглядам, што работа з кнігай — гэта найперш работа з людзьмі, работа цікавая, захопляючая, хоць і нялёгка.

— Сёй-той глядзіць на бібліятэкара як? — гаварыла, нібы пыталася ў самой сябе, Клаўдзія Іванаўна. І адказала: — Маўляў, бібліятэкар — работнік кніжнага склада. Зайшоў чалавек, спытаў тую ці іншую кнігу, ты зняў яе з паліцы, падаў наведвальніку, запісаў у фармуляр — вось і ўсё. Яно быццам і праўда. Як збоку паглядзець. Толькі сапраўдны бібліятэкар не проста выдае кнігі. Ён — настаўнік чытача і павінен умець даць параду таму, хто ўпершыню завітаў у бібліятэку, парэкамендаваць новую кнігу сталаму наведвальніку, трэцяму падшуканцаў бібліяграфічную даведку, чацвёртага навучыць арыентавацца ў кніжным бязмежжы, пятаму знайсці на паліцах тое, што яму найбольш патрэбна. Зробіць усё гэта бібліятэкар толькі тады, калі будзе добра падрыхтаваны сам, калі будзе добра ведаць схільнасці і запатрабаванні сваіх чытачоў.

Слухала я Клаўдзію Іванаўну, назірала за тым, як яна страчала і гаварыла з чытачамі, і пераконвалася, што ўсім гэтым, якасцямі сапраўднага бібліятэкара надзелена яна сама і яе маладзёныя памочніцы Марыя Карпук, Галіна Якубовіч і Тамара Сідарук. Жыве і працуе невялічкі калектыў надзіва дружна і зладжана, і ў гэтым, думаецца, адна з галоўных прычын поспехаў работы Высокаўскай гарадской бібліятэкі.

Сярод чытачоў яе — людзі розных узростаў і прафесій: школьнікі старэйшых класаў, рабочыя і служачыя прамысловых прадпрыемстваў і ўстаноў горада, інтэлігенцыя. І кожны з іх знойдзе ў бібліятэцы тое, чым цікавіцца: больш чым 33 тысячы кніг да паслуг чытачоў. Бібліятэчны фонд ахоплівае, бадай, усе галіны ведаў.

А галоўнае ў тым, што работнікі бібліятэкі робяць усё магчымае для таго, каб кнігі не залежаліся на паліцах. Прапагандзе літаратуры тут аддаецца найпершая ўвага. Сродкі і метады яе самыя разнастайныя — ад тэматычных паліц, стэндаў, выставак, альбомаў да чытацкіх канферэнцый і літаратурных вечароў.

Сям-там можна пачуць, напрыклад, што сярод чытачоў карыстаецца попытам толькі мастацкая і навуковая літаратура. Гэтага не скажаш пра высокаўскіх чытачоў. І заслуга ў тым — работнікаў гарадской бібліятэкі, у першую чаргу яе загадчыцы К. І. Карпук. Клаўдзія Іванаўна доўга шукала шляхоў, якімі б поўным ходам «шла» да чытача палітычная кніга. Аформіла некалькі кніжных выставак. Яны мелі поспех. Вось адна з іх — «Камуністычная мараль — вышэйшая форма маралі». Выстаўка складалася з некалькіх раздзелаў: «Якім павінна быць маральнае аблічча савецкага рабочага», «Што такое рабочае сумленне?», «Працоўная дысцыпліна», «З Ленінскай партыі — да новых перамог». Сумесна з педагогічным калектывам прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча правяла чытальніцкую канферэнцыю на тэму «Молалзь выкрывае імперыялізм». Затым адбылася другая, трэцяя канферэнцыя. І справы зрушыліся, цікавасць чытача да палітычнай кнігі яшчэ больш абудзілася.

Павышэнню цікавасці да медыцынскай кнігі добра паспрыяў вечар пытанняў і адказаў на медыцынскія тэмы, у якім па просьбе работнікаў бібліятэкі прынялі ўдзел урачы Высокаўскай балніцы М. І. Макарук і Т. М. Багадзяк. Не меншую цікавасць жыхароў горада выклікала і канферэнцыя на тэму «Навука аб жыцці і смерці чалавека». Прапагандзе атэістычнай літаратуры надаецца тут таксама немалая ўвага.

Работнікі бібліятэкі любяць свой родны край і лічаць ганаровым абавязкам прапагандаваць справы лепшых працаўнікоў горада, раёна і вобласці, рабіць усё для таго, каб людзі ведалі імёны і справы сваіх землякоў. Надоўга запомніўся высакаўчанам вечар-сустрэча з партызанамі Брэстчыны, які быў праведзены па ініцыятыве і пры ўдзеле работнікаў бібліятэкі. З вялікай увагай слухалі прысутныя выступленні былой партызанкі, фельчара В. Ц. Ганчаровай. Сваімі ўспамінамі падзяліліся на вечары таксама былыя народныя месціўцы настаўнік К. М. Дацук і шафёр Л. М. Шчаюк.

У бібліятэцы сістэматычна праводзяцца агляды літаратуры па розных тэмах, выпускаецца рэгулярная інфармацыя аб новых паступленнях, папаўняецца і абнаўляецца стэнд-выстаўка «Новыя кнігі». Работнікі бібліятэкі штодзённа вывучаюць попыт чытачоў. Ёсць тут, напрыклад, спецыяльны альбом, у які яны запісваюць свае ўражанні аб прачытаных кнігах. Я гартала яго старонкі. Запісаў шмат і многія з іх надзвычай змястоўныя.

Усё гэта памагае работнікам бібліятэкі быць у курсе чытацкіх інтарэсаў і захопленняў. І Клаўдзія Іванаўна, і загадчыца чытальнай залы

Марыя Сцяпануна Карпук, і бібліятэкар Галіна Віктараўна Якубовіч ведаюць, што, напрыклад, пачальнік метэастанцыі Міхаіл Чорны любіць чытаць ваенныя мемуары, а пенсіянер Лука Якаўлевіч Пучык — кнігі з серыі «Жыццё выдатных людзей», што школьніцы Нэла Рудакова і Ларыса Сідаровіч захопляюцца біялогіяй, а выкладчык СПТВ Мікалай Вераб'ёў у першую чаргу просіць кнігу пра сельскагаспадарчыя машыны.

Так, усё ведаюць пра сватых чытачоў бібліятэкары, кожнаму знойдуць кнігу па душы. А пенсіянерам яны з ахвотай прыносяць любімую кнігу і дахаты. Аднаму — раман Івана Навуменкі «Сасна павы дарозе», другому — «Вогненны азмут» Алеся Асіпенкі, трэцяму — дыялогі Алеся Адамовіча «Партызаны» ці аповесці Васіля Быкава.

Асобна хочацца спыніцца на рабоце бібліятэкі па прафарыентацыі старэйшых школьнікаў, якая праводзіцца ўжо не першы год. Кожны раз на пачатку новага навучальнага года бібліятэка разам са школай і гарсаветам складае адзіны план работы па прафарыентацыі. У ім, апрача масавых мерапрыемстваў, прадугледжваюцца і рэгулярны абмен думкамі чытачоў (бацькоў, настаўнікаў, бібліятэкара, саміх вучняў) на літаратурных канферэнцыях, і вечары-сустрэчы ў бібліятэцы з перадавікамі вытворчасці, што праходзяць пад дэвізам: «Якія прафесіі патрэбны гораду». «У свеце прафесій» і інш. З мэтай вывучэння прафесіянальных інтарэсаў школьнікаў работнікі бібліятэкі разам з класнымі кіраўнікамі праводзяць анкетнае апытанне старшакласнікаў, якое дае магчымасць выявіць не толькі цікавасць падлеткаў да той ці іншай прафесіі, але і тое, што яны чыталі пра гэтыя прафесіі. У бібліятэцы заведзены спецыяльны альбом, на вокладцы якога напісана: «Кім ты станеш, выпускнік?» Першы раздзел альбома называецца: «Мы ганарымся сваёй прафесіяй». У ім шчырую гаворку аб сваёй рабоце вядуць палітальён, работнік метэастанцыі, урач, настаўнік, будаўнік, прадавец, бібліятэкар. У другім раздзеле — «Мая мара — мая прафесія» — лірычныя «споведзі» выпускнікоў Высокаўскай дзесяцігодкі.

Можна было б яшчэ шмат чаго расказаць аб рабоце Высокаўскай гарадской бібліятэкі і яе дружным калектыве. Напрыклад, пра тое, што бібліятэка — метадычны цэнтр для трыццаці сельскіх бібліятэк Высокаўскай зоны Камянецкага раёна, пра тую шырокую і разнастайную дапамогу, якую аказваюць гарадскія бібліятэкары сельскім у наладжанні работы з кнігай, пра тое, што ў самім Высокім бібліятэка мае паўтара дзесятка перасовак (у гасцініцы, на станцыі Высока-Літоўск, у МБА і інш.), пра тое, што ўсе стэнды, выстаўкі, лозунгі і плакаты ў бібліятэцы зроблены рукамі саміх бібліятэкараў, урэшце пра тое, што ў будучым годзе мяркуецца перадаць бібліятэцы два пакоі на другім паверсе і тады яна будзе мець вялікую чытальную залу і месца для перасоваўнага фонду...

Але і таго, што сказана, дастаткова, каб упэўніцца, што калектыў бібліятэкі заслугуе добрага слова. «Кніга ёсць жыццё нашага часу». У ёй маюць патрэбу старыя, маладыя і дзеці». Гэта — словы В. Р. Бялінскага. Думаецца, што менавіта з гэтым адчуваннем — у кнізе маюць патрэбу людзі — і працуюць работнікі Высокаўскай гарадской бібліятэкі.

Марыя ВАСІЛЕЎСКАЯ

ЦЁПЛАЯ РАДАСЦЬ

НАРЫС

знаёмыя і многія ўжо незнаёмыя, але ўсё ж свае родныя, высокаўскія твары. А смутак... Пра смутак яшчэ, бадай, ранавата.

У апошні свой прыезд у Высокае давалася зведаць гэтае пачуццё цёплай радасці ад сустрэчы (а па сутнасці ад знаёмства) з людзьмі, што працуюць у Высокаўскай гарадской бібліятэцы. Пра іх і хочацца расказаць.

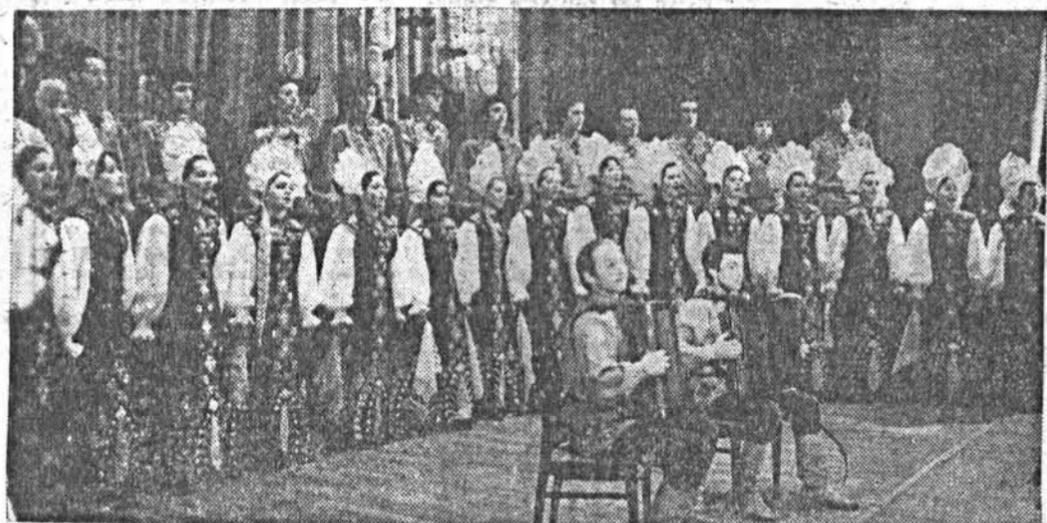
На вуліцы Сацыялістычнай стаіць стары, нічым асабліва не прыкметны двухпавярховы дом. Нават не дом, а дамок. Пад'езд. Некалькі прыступак. Цёмнаваты, са скрыпучымі маснічынамі, калідорчык. Вузкая крутая лесвіца вядзе на другі паверх. А злева, амаль пад лесвіцай — дзверы. Адчыняеш іх і перад табою — стэлажы, стэлажы, стэлажы кніг.

Я неаднойчы бывала тут і раней. Школьніцай. Бегала сюды разам з сяброўкамі, калі нам задавалі на дом сачыненне ці калі трэба было зрабіць які-небудзь даклад або правесці ў класе паліграфічнае. Памятаю, нас

каўчан (ад сваіх аднагодкаў, старэйшых і маладзёжных) шмат добрых слоў пра Клаўдзію Іванаўну (яна ўжо даўно загадвае бібліятэкай), пра яе ветлівасць і ўвагу да чытачоў, пра нястомныя пошукі і намаганні, каб падружыла з кнігай як мага больш жыхароў Высокага, пра тое, што, нягледзячы на цеснагу, у бібліятэцы стараннямі Клаўдзіі Іванаўны і яе маладзёжных памочніц заўжды пануе атмосфера цёплым і ўтульнасці. І захачелася зайсці туды зноў, паглядзець на ўсё тое, аб чым гаварылі людзі, сваімі вачамі і расказаць іншым.

І вось адчыняю дзверы пад той вузкай і крутой лесвіцай, пераступаю парожак і апынаюся ў «кватэры», гаспадарам якой адзіная радасць — кнігі. І яшчэ — кветкі. Цудоўнае спалучэнне — кнігі і кветкі! Можна і яно спрыяе таму, што тут сапраўды адчуваеш сябе ўтульна, што тут хочацца пабыць даўжэй.

Але Клаўдзія Іванаўна, быўгадаўшы гэтыя мае думкі, уздыхае:

Славіцца майстэрствам выканання хор народнай песні Палаца культуры Мінскага аўтамабільнага завода. Самадзейныя артысты часта выступаюць з канцэртамі перад рабочымі.

Фота Ул. КРУКА.

УТУЛЬНА, ПРЫГОЖА, ЦІКАВА

Сталічны кінатэатр «Піянер»... Пра яго ведаюць малыя і дарослыя. Немагчыма ўявіць сабе глядача, які б не пабыў тут. Чатыры гады запар гэта ўстанова трымае першынство ў конкурсе дзіцячых кінатэатраў.

...Звычайна з раніцы дзевяра запэўняе фее кінатэатра — за некалькі мінут да пачатку сеанса. На другім паверсе можна ўбачыць аматараў шахматна-шашачных гульняў. А ўнізе, у вольны ад кінатэатра час, праводзяцца віктарыны, гутаркі аб савецкім кінамастацтве і іншыя мерапрыемствы.

Вядучае месца ва ўсёй выхавачай рабоце належыць, вядома, кіналекторыю. Дарэчы, ён створан для дзяцей рознага ўзросту. Напрыклад, піянерскія лекторыі, «Заўжды гатоў!» і «Подзвіг», для школьнікаў старэйшых класаў — «На камуністаў раўняючыся». Самыя маленькія глядачы свайму лекторыю далі назву «Алёнка».

Бельмі цікава прайшла ня-

даўна кінапанарама, прысвечаная вядомаму савецкаму рэжысёру Васілію Шукшыну. Пасля лекцыі аб яго творчай дзейнасці былі паказаны фрагменты з фільмаў таленавітага аўтара і рэжысёра. Мерапрыемства планавалася на адзін дзень. Аднак па просьбе глядачоў яго прайшлося паўтарыць яшчэ і яшчэ.

Часта перад сеансамі наведвальнікі кінатэатра «Піянер» сустракаюцца з работнікамі дзяржаўнай аўтінспекцыі. Днямі віктарыну на гэту тэму правяла Ніна Іванаўна Капітонава, якая расказала аб правілах вулічнага руху ў сувязі з увядзеннем дапаўненняў да існуючых зараз правілаў.

Кожны дзень кінатэатр «Піянер» (дырэктар Ф. І. Люцко) разнастайць формы свайго работы. Нядаўна сумесна з гарадскім аддзелам народнай асветы тут створан кінауніверсітэт «Экран».

С. ПУЗАЧ,
студэнтка БДУ імя
У. І. Леніна.

Першыя крокі ў свет мастацкага характава... Выкладчык Лельчыцкай музычнай школы У. Тарасавец вядзе заняткі.

Фота М. ВІСОЦКАГА.

У БРЭСЦЕ адбыўся двухдзённы семінар кіруючых работнікаў кінасеткі і кінапракату рэспублікі. З дакладам «Аб рабоце арганізацый кінасеткі і кінапракату па выкананню Пастановы ЦК КПСС «Аб рабоце па падрыхтоўцы і выхаванню ідэалагічных кадраў у партыйных арганізацыях Беларусі» выступіў намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета міністраў БССР па кінамаграфіі П. Жукоўскі. Ён ахарактарызаваў стан кінаабслугоўвання насельніцтва ў рэспубліцы, прывёў прыклады таго, як асобныя абласныя і гарадскія ўпраўленні кінафікацыі, канторы і аддзяленні кінапракату, галюныя раённыя кінатэатры, сельскія кінаўстаноўкі паспяхова выконваюць планы 9-й пяцігодкі. Нагадаў лічыбы: зараз у рэспубліцы ў сферы кінаабслугоўвання насельніцтва занята 11126 кінароботнікаў, якія штогод абслугоўваюць кінапаказам больш як 100 мільёнаў глядачоў.

Адзначыўшы такія вобласці, як Брэсцкую, Гомельскую, Магілёўскую, работнікі кінасеткі і кінапракату, якія дамагліся добрых вынікаў у свайго дзейнасці, дакладчык засяродзіў увагу прысутных на тым, што яшчэ не скарыстаны ўсе магчымыя ў справе актыўнай прапаганды мастацкіх, хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных стужак, асабліва айчынай вытворчасці. У практычна арганізацыі рэспублікі штогод паступае 250—260 назваў кінатвораў, і трэба прыкладзіць ўсе сілы, энергію работнікаў кінасеткі і кінапракату для таго, каб яны дайшлі да кожнага глядача, а не залежаліся падоўгу ў фільмасховішчах кантор і аддзяленняў кінапракату.

П. Жукоўскі падрабязна спыніўся на кінаабслугоўванні юнага глядача. 400 тысяч кінасеансаў сёлета было прадаманстравана для дзяцей. Іх аўдыторыя складала 25 мільёнаў.

Але, адзначыў прамоўца, мы не толькі павінны клапаціцца пра тое, каб як мага больш ахапіць колькасны састаў глядачоў, пра выкананне дзяржаўнага плана па валаваму збору. Самае істотнае — яні ўплыву робіць на свядомасць людзей, будаўнікоў камунізму, тая кінапрадукцыя, якую мы штодзённа «пракатваем» на экранях

КАБ НЯЗГАСНА СВЯЦІЎСЯ ЭКРАН

НАТАТКІ З РЭСПУБЛІКАНСКАГА СЕМІНАРА

рэспублікі. А гэта ў першую чаргу залежыць ад тых, хто непасрэдна мае справу з пракатам і дэманстрацыяй кінафільмаў. Гутарка, такім чынам, ідзе пра дзелавыя якасці нашых кінароботнікаў, іх адукацыйны і прафесіянальны ўзровень, пра тое, як яны даносяць да аўдыторыі лепшыя здабыткі айчынага і зарубежнага кінематографа, прапагандуюць перадавыя ідэі і вопыт, накоплены нашым народам на працягу больш як паўвекавой практыкі ў справе будаўніцтва сацыялістычнага грамадства.

Дакладчык адзначыў, што галоўная наша армія прапагандыстаў — гэта кінамеханікі. Аднак, як паказваюць справядачы з раёнаў, тут мы назіраем карціну, якая мала дае нам падстаў да самазаспакаення. Вось прыклад. На працягу мінулага года ў кінасетку рэспублікі прыбыло 2 279 работнікаў, выбыла за гэты час 2 185.

Такое становішча, зразумела, не можа не хваляваць нас. Таму з мэтай упарадкавання кадраў, стабілізацыі іх трэба прыняць пэўныя захады. Адна з канкрэтных мер намі бачыцца ў тым, каб накіроўваць навучэнцаў у ГПТВ па падрыхтоўцы кінамеханікаў праз сельскія Саветы і райвыканкомы з ліку лепшай моладзі, якая заявіла аб сабе і мае цвёрды намер злучыць назаўсёды свой лёс з кіно. У гэтай справе павінны праявіць зацікаўленасць і кіраўнікі сельскагаспадарчых арцелей. Будуецца, скажам, клуб у калгасе, і старшыня загадзя павінен клапаціцца аб тым, хто ў ім будзе працаваць, у чые рукі даверыць вядзенне культуры на сяле, і ў першую чаргу — кінасправы. Добры прыклад у гэтых адносінах паказвае праўдленне калгаса «Прагрэс» у сельскім пасёлку Верцялішкі Гродзенскага раёна.

У заключэнне П. Жукоўскі пазнаёміў удзельнікаў семінара з тымі мерапрыем-

ствамі, якія выпрацавала Дзяржкіно БССР на бліжэйшыя гады па замацаванні кадраў на месцах і далейшаму павышэнню прадукцыйнасці вытворчасці і эксплуатацыі кінафільмаў.

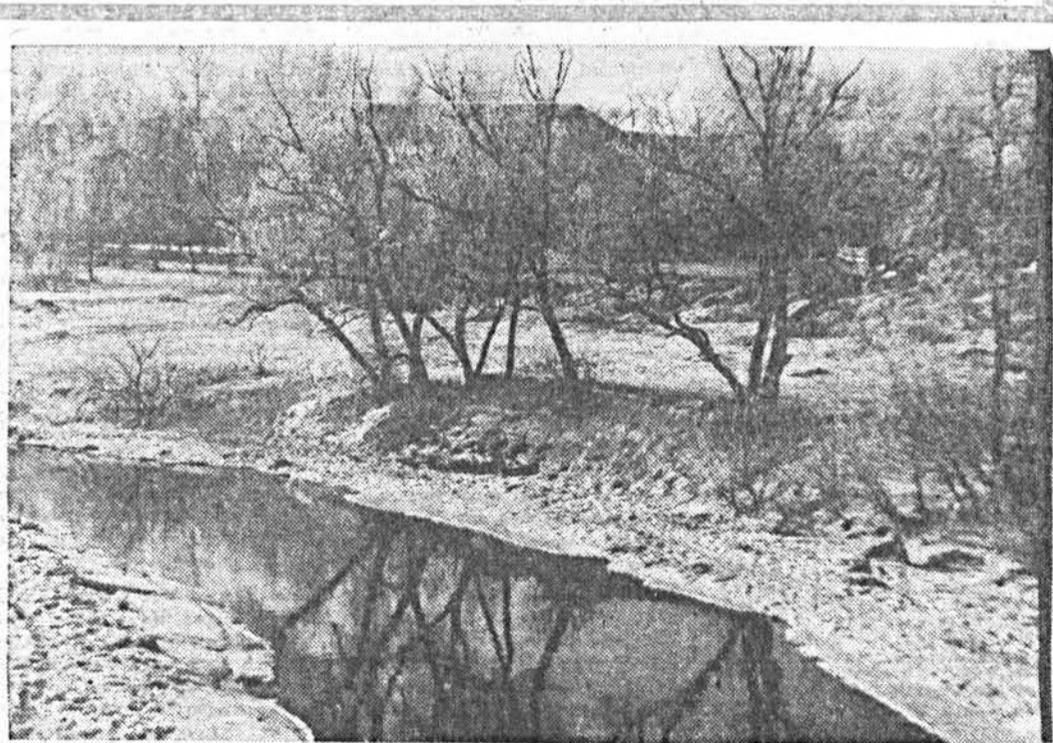
З грунтоўнымі дакладамі на семінары выступілі дырэктар Камянецкага галаўнога раёнага кінатэатра А. Назаранка, «Аб прапагандзе сродкамі кіно навукова-тэхнічнага прагрэсу і перадавога вопыту ў калгасах і саўгасах Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці», начальнік Магілёўскага абласнога ўпраўлення кінафікацыі Г. Мануйла «Аб арганізацыі пракату мастацкіх, хранікальна-дакументальных і навукова-папулярных стужак кінастудыі «Беларусьфільм» у кінасетцы Магілёўскай вобласці». Начальнік Мінскага абласнога ўпраўлення кіна-

фікацыі В. Бобрыкаў свайго выступлення прысвяціў рабоце з кадрамі кінамеханікаў у кінасетцы Мінскай вобласці. Аб арганізацыі сацыялістычнага саборніцтва ў Гродзенскай вобласці расказаў начальнік Гродзенскага абласнога ўпраўлення кінафікацыі А. Драка. Пра работу перасоўных кінаўстановак у сельскай мясцовасці Віцебскай вобласці гаварыў начальнік Віцебскага абласнога ўпраўлення кінафікацыі Г. Чайкоўскі. В. Дзяменцеў, начальнік Гомельскага абласнога ўпраўлення кінафікацыі, падзяліўся з прысутнымі думкамі пра тое, як у вобласці рыхтуюцца да святкавання 50-годдзя беларускага кіно. Упраўляючы Магілёўскай абласной канторай кінапракату В. Маскалеў спыніўся на пытаннях, звяза-

ных з арганізацыяй пракату навукова-папулярных, хранікальна-дакументальных і сельскагаспадарчых фільмаў на кінаўстаноўках вобласці. Рабоце Брэсцкай абласной канторы кінапракату па рэкламаванні фільмаў было прысвечана выступленне ўпраўляючага гэтай канторы М. Раічыка. Аб эфектыўнасці выкарыстання мастацкага фільмафонду ў Гродзенскай вобласці гаварыла на семінары ўпраўляючая Гродзенскай абласной канторы кінапракату М. Гняздо. Аб рабоце Брэсцкага абласнога ўпраўлення кінафікацыі па рэкламаванні і прапагандзе савецкіх кінафільмаў зрабіў даклад яго начальнік М. Голуб.

Удзельнікі семінара аглялі ўсе кінатэатры Брэста, іх рэкламу. Пабывалі на будаўніцтве буйнейшага ў краіне трохзальнага шырокафарматнага кінатэатра «Беларусь», пазнаёміліся з работай сельскіх кінаўстановак Брэсцкага, Камянецкага і Кобрынскага раёнаў; наведлі мемарыяльны комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой».

Н. БРУЗІЛЬ,
начальнік аддзела кінатэхнікі,
рамонтна-мантажных работ і матэрыяльных фондаў Дзяржкіно БССР.

ПЕРШЫЯ ЗАМАРАЗКІ.

Фотазвод А. РАУБЫ.

Гэта было ў снежні 1941 года, калі малодшы сержант Стэмпкоўская была накіравана ў дэючую армію радыстскай. Пачаліся нялёгка франтавыя дарогі, Ашалелыя гітлераўскія зграі рваліся да сэрца Радзімы—Масквы, не заціхала артылерыйская канонада, на працягу сутак адно—баі, цяжкія баі.

...Лета 1942 года выдалася на дзіва шчодрым на добрае надвор'е, стаялі цёплыя, пагодлівыя дні. Сяло Зімавенькі амаль патанала ў пышнай квецені

намаганнямі ўдалося прарваць нашу абарону і ўклініцца ў рады батальёна. Страціўшы сваіх баявых таварышаў, Алена знішчыла рацёлю і адбівала атакі ворага, адна з двух кулямётаў. Мясцовыя жыхары пасля расказвалі, як гераічна вяла сябе Алена ў апошнія хвіліны жыцця... Пазней узяты ў палон гітлеравец расказаў, што нідзе ён не бачыў такіх бласцістых жанчын, хаця з фашысцкімі зграямі прайшоў па ўсёй Еўропе.

Радзіма высокая ацаніла

мацярок, усё забудзецца. Геролю жа Вялікай Айчыннай вайны народ ніколі не забудзе...»

Народ не забыў яе. Вось яна глядзіць на мяне з фотаздымка лістоўкі, выдадзенай па гарачых слядах подзвігу Алены Стэмпкоўскай.

«Наша Алена!»—з гонарам гавораць сёння ва Узбекістане і ў Беларусі. У Ташкенце адна з вуліц носіць імя Алены Стэмпкоўскай, яе імя прысвоена Баяўцкай школе, дзе яна вучылася. На пачатку навучальнага года першакурснікі Ташкенцкага педінстытута імя Нізамі прыходзяць у «Куток Героя Савецкага Саюза А. Стэмпкоўскай». Яны вучацца жыць у адважнай патрыёткі. Захаваўся ліст Алены да брата Леаніда з фронту. Ён хвалюе, уражвае імкненнем быць мужнай і смелай, каб хутчэй убачыць час жада-

байцы ідуць ноччу ў атаку, я зрабіла б так, як Данка».

Імя Алены Стэмпкоўскай з гонарам носіць піянерская дружина Мазуршчынскай васьмігадовай школы. У Салігорску і ў Старобіне жыўць родныя адважнай патрыёткі, а таксама людзі, якія ведалі яе. Сваечка Алены Н. К. Рашэтнікава—часты госьць у школьнікаў. Яна расказвае ім аб дзіцячых гадах Алены. Мінным летам вучні Старобінскай сярэдняй школы імя Д. Гуляева разам з настаўніцай Э. А. Грыцэвіч зрабілі паход па месцах, дзе прайшло дзяцінства Алены.

Нядаўна ўзбекскі народ адзначыў залаты юбілей свайго рэспублікі. З асаблівай

ДАЧКА

ЯЕ РОДНЫ КУТ — невялічка палеская вёсачка Мазуршчына, на Старобіншчыне, але так сталася, што жыць ёй давялося ў далёкім узбекскім саўгасе «Баяўт». Пасля быў Ташкенці педінстытут, і нарэшце... фронт, дзе і здзейсніла яна ля рускага сяла Зімавенькі свой бессмяротны подзвіг.

Алена Стэмпкоўская належыць да пакалення, якое напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны толькі-толькі сустрэла сваё паўналецце. Перад дзяўчынай адкрываліся светлыя далёкія жыцця, яна марыла стаць настаўніцай.

У свой час мне давялося сустрэцца з Нінай Сідараўнай Кадзенка, у якой вучылася Алена Стэмпкоўская ў школе саўгаса «Баяўт».

— Алена была старэйшай вучаніцай,—расказвала Ніна Сідараўна.—Вучылася выдатна, актыўна ўдзельнічала ў грамадскім жыцці, вельмі любіла гісторыю і літаратуру. Аднойчы я ўбачыла ў яе кніжку Явуба Коласа «Дрыгва» на беларускай мове і здзівілася.

— Гэта мне прыслалі сваякі са Старобіншчыны,—адказала яна на маё пытанне.

Апошні раз Ніна Сідараўна бачыла Алену, калі тая пасля вучобы на курсах радыётэлеграфістаў заехала дадому, каб развітацца з бацькамі перад адпраўкай на фронт. Яна была вельмі ўхвалявана і ганарылася тым, што будзе абараняць Айчыну.

ліп, у зарасніку шыпышны і бэзу. Так і хацелася ўявіць гэты куток зацішным, але спакоем не было... Вораг з асатанелай упартасцю лез наперад. Абставіны склаліся так, што ў адным з баёў радыстка Стэмпкоўская пакінула свой бліндаж і апынулася ў аконе, дзе размяшчаўся назіральны пункт батарэі. Тут яна ўбачыла сувязіста, які ў змярцвелай руцэ трымаў тэлефонную трубку, адтуль вылятаў трывожны голас: «Бяроза! Бяроза!»

— Я — «Бяроза!»—адказала Алена.

Жаночы голас здзівіў таго, на другім канцы провада.

— Хто гэта? Адкавайце! Хто гэта?

— Малодшы сержант Стэмпкоўская з другога батальёна. Назіральнікі загінулі...

Хвіліну слухала, пасля адказала:

— Агонь на мяне!

У тым жорсткім баі яна цудам уцалела. Але вайна не была літасцівай, няшмат дзён адмерыла яна ёй...

Апошні раз сустрэла Алена святанне 29 чэрвеня 1942 года. Менавіта ў гэты дзень, як паведаміў франтавы карэспандэнт «Комсомольской правды», распачаліся трагічныя падзеі ў Зімавеньках.

Гітлераўцам неймавернымі

подзвіг Алены Канстанцінаўны Стэмпкоўскай. За мужнасць і адвагу, праўдзеныя ў баі з фашыстамі, ёй было пасмяротна прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

У далёкі ўзбекскі саўгас «Баяўт» вестка пра подзвіг

ДЗВЮХ

Алены прыйшла разам з пісьмом аднапалчан.

«Дарагія бацькі!—пісалі яны.—Воіны чырванасцяжнага палка, якія сабраліся на мітынг, падвалі вышкі баёў і яшчэ раз прыгадалі гераічны шлях нашага баявога таварыша, Вашай дачкі Алены Стэмпкоўскай.

Алена была любімай моладзі ў палку. Простая, сціплая дзяўчына — воін. Яна працавала радыстскай, вывучала вінтоўку, аўтамат, станковы кулямёт. 29 чэрвеня 1942 года гітлераўцы пачалі наступленне на нашым участку. Алена не спалохалася, смерцю храбрых загінула яна...

Пройдуць гады, скончыцца вайна, загойцца раны, высохнуць слёзы нашых жанок і

най перамогі. Вось, што яна пісала тады: «Некалькі гадоў засталася да пачатку бою. Але, зразумей мяне, болязі няма. Будзь упэўнены. Лёнечка, што ў куткім часе мы з табою сустрэнемся. Та-

РЭСПУБЛІК

ды я табе пра многае раскажу. Адчуваю сябе шчаслівай, што знаходжуся на перадавой, як магу абараняю Радзіму.

Мне часта прыгадваецца апавяданне Максіма Горкага пра героя Данка. Калі б я магла асвіціць сваім сэрцам дзоты ворага, калі нашы

любоўю, цяплом і павагай ён успамінаў сваіх сыноў і дачок, якія аддалі жыццё за шчасце сонечнага Узбекістана, за росквіт нашай Савецкай Радзімы. І ў ліку іх — камсамолка Алена Канстанцінаўна Стэмпкоўская—дачка дзвюх рэспублік.

Р. ПАСТРОН.

«ІДЗЁМ У БОЙ ЗА БЕЛАРУСЬ»

АПАВЯДАЕ ВАЕННЫ ДРУК

У маёй вялікай калекцыі газет, якая налічвае 32000 нумароў (14000 назваў на 78 мовах) усяго некалькі соцень франтавых выданняў часоў Вялікай Айчыннай вайны. Па даручэнню Саюза журналістаў БССР і стварыў дзве экспедыцыі, прысвечаныя 30-годдзю вызвалення Беларусі ад фашысцкага ярма, і наогул аб Беларускай рэспубліцы.

Сёння я хачу раскажаць толькі пра некалькі нумароў «Красной звезды». Вось нумар за 11 лютага 1943 года. Артыкул франтавога журналіста З. Хіра на пад назвай «Ідзем у бой за Беларусь!». І цяпер тут хвалюе кожны радок, хоць з таго часу прайшло больш за трыццаць гадоў.

«...З кожным крокам уперад усё большы ўздым і натхненне авалодае сэрцамі байцоў. Настрымны іх наступальныя парывы. Яны ідуць вызваляць Савецкую Беларусь, якая стогне пад ярмом нямецкіх акупацый. У раёне адной вёскі наш лыжны атрад раптоўна атакаваў батальён ворага. У кароткай сутычцы было знішчана 90 немцаў. Атрад захапіў 100 падвод з бое-

прыпасамі і амуніцыяй, палонных.

Байцы ідуць уперад, ахоплены імкненнем хутчэй ачысціць Беларусь ад фашысцкай поскудзі. Жорсткія баі разгараюцца ў населеных пунктах, сёлах і гарадах. Нягледзячы на перашкоды савецкіх воінаў рвуцца наперад. Часць камандзіра Купрыянава знішчыла 3 нямецкія дзоты, узарвала казарму, у якой знаходзілася да 200 варажых салдат. Усе яны засталіся пад абломкамі будынка. Кулямётчыні Авар'ян, які знішчыў толькі ў адным баі звыш 30 фашыстаў, гаворыць:

— Ідзем у бой за Беларусь. Няма той сілы, што нас магла б спыніць. Мы зломім усе перашкоды на сваім шляху. Гэта наша баявая клятва!

Байцы спяшаюцца. Яны ведаюць, што іх, як дарагіх вызваліцеляў, чакаюць у коннай вёсачцы, у кожным горадзе Беларусі, снатаванай немцамі, але яная цвёрда верыць у сваё блізкае і канчатковае вызваленне».

13 лютага «Красная звезда» надрукавала вялікі артыкул

старшага палітрука П. Траляноўскага «Беларусь чкае».

Гутарка ідзе пра сустрэчу ў адной вёсцы ў доме кавала Пятра Цімафеевіча сувязнога партызанскага атрада, высконага сутулаватата мужчыны з чорнай бароднаю, апранутага ў жоўтыя вясковыя кажух, у лапцях і зяччай шапцы, які прыйшоў з-пад Гомеля, са сваім братам, палкоўнікам Мікалаем, каб наладзіць кантакт з наступаючымі часцямі Чырвонай Арміі. Сустрэча была шчырая. Сувязны прывёз справаздачу аб дзейнасці партызанскага атрада і два пісьмы брату ад іх маці Вольгі Сяргееўны і сястры Еўданіі Васільеўны.

Абодва пісьмы займаюць у газеце больш ста радкоў. Вось што піша маці свайму сыну — палкоўніку, янога пляшчотна называе Міколенькам.

«...Няма ў нас жыцця з самога таго дня, як у вёску немец пракляты прыйшоў. Словы родныя з таго часу забароненымі сталі. Даведаўшыся, што ты ў мяне палкоўнік, хату спалілі і мяне, старую, на вуліцу выгналі... загадалі жыхарам вёскі не пускаяць мяне: няхай замерзне,

калі нарадзіла бальшавіка. Жыву ў чужых. Баяць косці мае, і ногі сталі цяжкія, а рукі дрыжаць. Дуньку нашу яны зганьбілі на ўвесь белы свет, і хоць яна цяпер інавалідам.

«...Вось табе і жыццё наша, Міколенька. Калі жывы ты, родны, біся з немцамі, сонал мой, за ўсіх нас забівай іх, пранлятых».

Пісьмо заканчваецца так: «Дайшлі да нас чуткі, што недзе непадалёк вы. Хутчэй, сын мой любы, а то і маці роднай не убачыш і сястры не застанеш у жывых. Шлю свой мацярынскі паклон.

Маці твая Вольга Сяргееўна. Развітаючыся з братам, палкоўнік сказаў:

— Скажы там, што неўзабаве будзем. Скажы, што рускія не забылі сваіх братоў-беларусаў. Неўзабаве убачымся.

Аўтар так заканчвае сваю нарэспандэнцыю:

«...Ты чуеш, Вольга Сяргееўна? Рускія ідуць табе на дапамогу.

Ты чуеш, зняволеная Беларусь? Чырвоная Армія ўступіла ўжо на зямлю беларускую і ідзе ўперад, несучы разгром ворагу!»

А вось урывак з нататкі «Красной звезды» за 3 лютага 1944 года.

«...Беларускія партызанскія

атрады з 18 па 21 студзеня пусцілі пад адхон 19 чыгуначных эшалонаў праціўніка. Разбіта 14 паравозаў і 160 вагонаў і платформ. За гэты ж час савецкія патрыёты агнём з процітанкавых ружжаў вывелі са строю 13 нямецкіх паравозаў, узарвалі 3 чыгуначныя масты, 80 мастоў на грунтавых дарогах і знішчылі больш 100 аўтамашын праціўніка. Адна група зрабіла налёт на нямецкі аэрадром, там узарвана два бамбардзіроўшчыні, склад з бензінам і знішчана 29 нямецкіх лётчыкаў і 96 гітлераўцаў, якія нясуць аэрадромную службу».

І яшчэ адно паведамленне.

Стангольм. 13 лютага (ТАСС). Шведская газета «Афтонтыднінген» паведамляе, што генерал-маёр войск СС Вільгельм Гартэншэйн памёр ад ран, атрыманых у баі з партызанамі ў Беларусі. Гэта — 4-ы нямецкі генерал, забіты за апошнімі 2 тыдні».

Так змагаліся з гітлераўцамі доблесныя савецкія воіны, партызаны, ачышчаючы ад ненавіснага ворага родную беларускую зямлю.

А. ХАНЧЫН, журналіст.

г. Куйбышаў.

ЁСЦЬ СЛОВЫ, ШТО ПРЫНОСЯЦЬ НАМ ЖЫЦЦЁ...

У час другой сусветнай вайны грознай зброяй у вызваленчай барацьбе Французскага Супраціўлення была прагрэсіўная паэзія.

Адважнае паэтычнае слова Поля Элюара, Луі Арагона і іншых мужна змагалася супраць гітлераўскіх акупантаў.

Вядомы верні Элюара «Свабода» быў гімнам удзельнікам Супраціўлення. Аблітыя крывёю сэрца радкі прывязціў паэт нацыянальнаму герою Францыі, аднаму з рэдактараў газеты «Юманітэ» Габрыэлю Перы, расстралянаму гітлераўцамі ў 1941 г.

Вялікі паэтычны талент Поля Элюара, яго грамадзяцкія пачуцці з асаблівай сілай раскрыліся ў кнігах: «Адкрытая кніга», «Паэзія і праўда 1942 года», «Варты жыцця», «Твар у твар з немцамі», «Палітычныя вершы», «Грэцыя, ружа майго розуму», «Урок маралі», «Аблічча міру», «Фенікс».

Паэт набываў у многіх краінах свету, выступаў з палымнымі заклікамі ў абарону жыцця і міру. У 1953 г. Поль Элюар быў насямротна ўзнагароджаны Міжнароднай Ленінскай прэміяй «За ўмацаванне міру паміж народамі».

Прапаную ўвазе чытачоў некалькі вершаў П. Элюара ў майм перакладзе.

Эдзі АГНЯЦВЕТ.

«Любоў» і «справядлівасць», і «свабода»;
Слова «дзіця» і слова «ласкавасць»,
І назвы некаторых кветак і пладоў,
Слова «адвага» і слова «адкрыццё»,
І слова «брат», і слова «таварыш»,
І некаторыя імёны краін і гарадоў,
І некаторыя імёны жанчын і сяброў.
Да іх далучым імя Перы:
Перы памёр, каб нам не паміраць!
«На ты» мы будзем з ім, з яго прабітым сэрцам.
Адзін другога лепш мы зразумелі, удзячныя яму.
«На ты» мы будзем з ім. Жыве яго надзея!

1942 г.

ПЕСНЯ ПРА АГОНЬ— ПЕРАМОЖЦУ АГНЮ

Агонь у цэле палымнеў,
Зара ўставала побач з ім,
Агонь успыхваў у руках,
Палаў у голасе, ў вачах.
Мяне наперад ён павёў
І я пустэльнію запаліў,
Я пецціў, пільнаваў агонь.
Агонь зямлі, агонь прымусу —
Паўстаў супраць прымусаў ночы,
Супраць прымусаў попелу паўстаў.
Агонь, як лінія праяма,
Агонь, накіраваны змроку,
Як след гарацы на пяску,
Агонь галоўны, самы кроўны
Крычаў над дахамі дамоў:

— Смерць — у агонь!
Агонь у цэле палымнеў,
Агонь падняўся супраць ланцугоў.
Так, супраць ланцугоў, затычак і завалаў,
І супраць слепаты і слёз,
І супраць страшнага калецтва,
І супраць смерці той, якую

Я ў злосці нарадзіў на свет.
Агонь паўстаў супраць пагаслых зор.
Паніклых крылаў і завялых кветак.
Агонь атакаваў руіны,
Ён ратаваў зямлю ад чорнага агню.
Ён адраджаў зямлю — без ценяў, без ахвяр,
Дзе будучы травы і паветра,
Жыво натхнёных паклічаў,
Жыво праменьняў,
Узнятых гімнам.

Агонь без творцы.

Услед за ім — раса,
Услед за ім — вясна,
Услед за ім — малыя дзеці:
Цяпер павераць людзі у людзей,
У непадзельнае іх сэрца,
У чыстае іх сэрца.
Агонь той ясны дойдзе да глыбінь,
Ён знойдзе ўсе аголеныя формы.
Агонь той ясны, як струмень,
Як фарбаў ззянне, як світанне,
Агонь далягляду і слова.
Ён — ласка несканчоная,
Любоў, надзея усёй прыроды.
А дзе надзея — там пазнанне,
Мара — нічога надуманага!

Мара, ты — доблесць агню!
1944 г.

І ЁСМІШКА

Няма на свеце непрагляднай цемры.
Паверце мне, калі я вам кажу,
Калі сцвярджаю,
Што нават у пякельнай той журбоце
Ёсць светлае акно, адчыненае насцеж,
Напагатоў мара ёсць на свеце,
Жаданне ёсць, якое здзейсніць трэба,
Ёсць голад і яго здаволіць трэба.
На свеце сэрца ёсць праўдзівае
І поціск рук надзейных,
І ўважлівыя вочы,
І ёсць жыццё, якое хоча
Дабром дзяліцца з іншымі людзьмі.
1951 г.

ГАБРЫЭЛЬ ПЕРЫ

Загінуў чалавек. Не меў ён абароны,
Апроч абедзвюх рук, адкрытых для жыцця.
Загінуў чалавек. Шляхоў не меў ён іншых,
Апроч шляхоў, дзе праклялі вайну.
Загінуў чалавек. Ён не спыніў змагання
Ні супраць смерці і ні супраць забыцця.

Усё, чаго ён сам жадаў,
Мы ўсе жадалі.
Мы гэтага і сёння хочам,
Каб шчасце заструменіла святлом
У глыбіні вачэй і сэрцаў —
Жадаем праўды на зямлі.

Ёсць словы, што прыносяць нам жыццё,
І гэта словы шчырыя, няхітрыя:
Ёсць слова «цеплыня» і слова ёсць «давер»,

З РОЗНЫХ ШЫРОТ

ПЯСНЯР ПРАЦОЎНАГА ПАРЫЖА

У Францыі Францыска Лемарка называюць «пралетарскім спеваком». Ён сам складае вершы, піша музыку і выконвае свае песні. «Яго паэзія выключна народная, — піша газета «Юманітэ». — Творчасць Лемарка, яркая і своеасаблівая, непарўна звязана з Парыжам, неўтаймаваным свабодалюбствам яго жыхароў, насельніцтва пралетарскіх прадмесцяў Сент-Антуан і Менльмонт.

Жыццё беднаты, дружба і брацтва простых працаўнікоў — вядучыя тэмы песень Лемарка. Ён — адзін з паэтаў, які ўславіў Парыж працы, барыкад і рэвалюцыі. Ён — аўтар адной з самых папулярных песень, прысвечаных французскай сталіцы, — «У Парыжы». Гэту мелодыю заўсёды напяваюць на народных вулічных карагодах 14 ліпеня — свяце ў гонар падзення Бастыліі.

Лемарку належаць таксама дзве іншыя мелодыі аб Парыжы — «Паветра Парыжа» і «Парыжская балада». Яго антымільтарыйская песня «Калі салдат ідзе на вай-

ну» разышлася ў двух мільёнах пласцінак. Песні Лемарка выконвалі Эдзіт Піаф, Іў Мантан і Жаклін Франсуа».

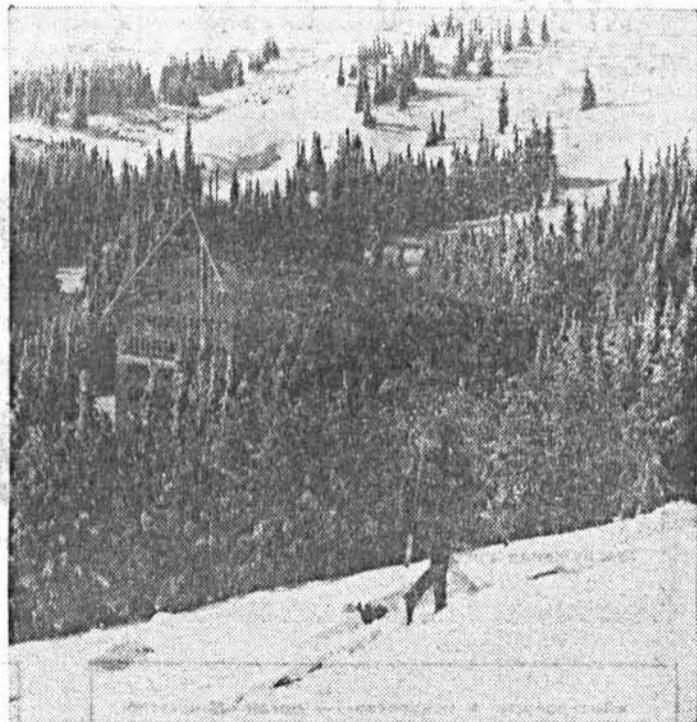
Францыск Лемарк нарадзіўся ў Парыжы ў квартале «санкюлоты» — Сент-Антуан, побач з плошчаю Бастыліі. «Яго ўніверсітэты» пачаліся рана, у 11 гадоў ён паступіў разьбяром на метале на завод. Яму плацілі ўсяго два франкі ў дзень, працоўны тыдзень цягнуўся 60 рабочых гадзін. Дзевяць гадоў прапрацаваў Францыск на заводзе, дзе ўступіў у рады Руху камуністычнай моладзі. Калі пачалася другая сусветная вайна, Францыск актыўна ўдзельнічаў у Руху супраціўлення, са зброяй у руках змагаўся супраць фашысцкіх захопнікаў.

На свяце «Юманітэ» ў Курпёве восенню гэтага года Францыск Лемарк пазнаёміў публіку са сваёй новай вялікай работай — «Народны Парыж». Гэта — грандыёзная араторыя, гісторыя Парыжа ў песні ад Вялікай Французскай рэвалюцыі да Руху супраціўлення супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. Ся-

род першых выканаўцаў араторыі былі Жульета Грэко, Катрын Саваж і Францэска Салевіль. Песню «Віктор Гюго» выканаў папулярны спявак Лені Эскудэро, які нядаўна наведаў Савецкі Саюз. «Народны Парыж» створан у цесным творчым супрацоўніцтве з Жоржам Куланжам, вядомым французскім спеваком, аўтарам мелодыі «Брананосец Пацёмкін» і спектакля «Песні Парыжскай камуны», прысвечанага яе стагоддзю.

Песенная араторыя «Народны Парыж» выйдзе скоро ў Францыі ў грамадзянскай тры дыскі, якія ўключыць у агульнай складанасці сорак песень. Іх выканае плеяда выдатных спевакоў — Серж Рэджыяні, Жульета Грэко, Францэска Салевіль, Катрын Саваж, браты Жак, Серж Лама. Сімфанічным аркестрам радыё Люксембурга будзе дырыжыраваць Мішэль Лагран.

«Парыж, — гаворыцца ў адной з песень, — гэта жывая гісторыя, Парыж, нішто не спыніць тваёй барацьбы».
Р. СЯРЭБРАЊІКАЎ.
(ТАСС).

У апошнія гады Сафія стала аживуленым турысцкім цэнтрам. Турыстаў вабяць прыгожыя навакольныя мясціны, у прыватнасці — гара Віташа.

Здымак Пятра Хрыстова з агенцтва «Сафія-прэс» зроблены зімой на гэтай гары.

ЛІТАРАТУРНЫЯ СУВЯЗІ КОМІ АССР І БЕЛАРУСІ

ШЧЫРЫ КАНЦЭРТ СПЕВАКОЎ

Выстаўка работ маладога мастака

ВЯСЁЛЫМ ШТРЫХОМ...

Цяжка стрымаць усмешку, знаёмячыся з выстаўкай, якая адкрылася днямі ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР. Што ж, усмешка да месца, і, як кажуць, праўдана, — мы ж на выстаўцы сяброўскіх шаржаў.

Большасць работ маладога мастака К. Куксо ўжо знаёма чытачам «Літаратуры і мастацтва». Але «мноства асоб», сабраных разам — гэта ўжо і твор мастака.

Добра, што ў такім нялёгкім жанры К. Куксо знайшоў свой почырк, сваю мяжу ўмоўнасці і стылізацыі. Аднак для мастака-шаржыста не гэта галоўнае. Яго характарызуе ўменне дасцінна заўважыць асноўнае ў характары чалавека і перанесці гэта дакладна і лаканічна на

паперу. Гэтым уменнем К. Куксо надзелены, яго шаржы не патрабуюць подпісаў.

Выстаўка паказала, што аўтар валодзе і іншымі неабходнымі шаржысту якасцямі — пачуццём меры і такта. Там жа яго творчасці з'яўляюцца рэальныя, вядомыя людзі.

Каля п'ятдзесці партрэтаў — цэлая галерэя вобразаў праймаў, паэтаў, крытыкаў, драматургаў, галерэя характараў, настрояў, звычак.

Мы пазнаём, добрых знаёмых, знаёмімся з незнаёмымі, пераходзім ад рысунка да рысунка і ловім сябе на тым, што ўсмехагмся добрай усмешкай, адраманай жыццям людзям і жывому мастацтву.

І. БАСАВА.

ЗОРКІ ЭСТРАДЫ

У час «Беларускай музычнай восені» ў мінескім Палацы спорту гучалі галасы вядучых майстроў беларускай эстрады. На фестывалі эстраднай песні гледачы сталіцы ўбачылі лаўрэатаў V Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады В. Кучынскага, Н. Якімаву (выканаўцаў народных песень), слухалі выступленні пераможцы конкурсу — Віцебскага актэта балалаек, з цікавасцю прымалі ансамбль цымбалістаў Мінскага музычнага вучылішча імя Глінка.

На канцэртах фестывалю гледачы сустраліся з заслужанай артысткай БССР В. Шутавай, Т. Раеўскай, А. Падгайскай, з чыталініцай — заслужанай артысткай БССР Г. Рыжковай. Усе выступленні артыстаў праходзілі пры ўдзеле эстрадна-сімфанічнага аркестра Беларускага радыё і тэлебачання пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР В. Райскага.

Заслужаная артыстка БССР В. Шутава.

Заслужаная артыстка БССР Г. Рыжкова.

Лаўрэат V Усесаюзнага конкурсу артыстаў эстрады Н. Якімава.

Спявак А. Падгайскай.

Творы Янкі Купалы добра вядомы чытачам Комі АССР. Яго верш «А хто там ідзе?» быў перакладзены на комі мову Іванам Вавіліным і з вершамі «Кранулася з вялікім шумам» і «Песня» апублікаваны ў комі часопісе «Войны кодзуд» («Паўночная зорка»). Верш Купалы «На смерць таварыша Кірава» быў перакладзены на комі мову яшчэ ў 1937 годзе Аляксандрам Гававым і тады ж з'явіўся ў газеце «Комі комсомолец».

Дружба комі і беларусаў была змацавана сумесна пралітай крыўлёй у барацьбе з ворагамі Савецкай дзяржавы. У гады грамадзянскай вайны таленавіты сын комі народа, адзін з зачынальнікаў комі савецкай паэзіі А. Маегаў (Варыш) накіраваўся на польскі фронт. На тэрыторыі Беларусі, а таксама на Украіне і на поўдні Расіі ён удзельнічаў у выгнанні інтэрвентаў і знішчэнні белагвардзейскіх банд.

У час Вялікай Айчыннай вайны больш чым два гады на акупіраванай фашыстамі беларускай зямлі змагаўся наш зямляк, цяпер генерал-лейтэнант Савецкай Арміі А. Адзінцоў.

Выказваючы нянавісць да ворага, паэт-франтавік Серафім Папоў у вершы «Немец», напісаным у 1944 годзе, малюе страшную карціну аднаго з фашысцкіх злачынстваў у беларускай вёсцы і як вынік гэтага паказвае бязлітасную помсту савецкага воіна ворагу:

Курыцы не убивал я в своей
жизни.
Увидел это... И не дрогнула
рука.
Этот гуни в белорусской
деревне
Забрызгал стены детской
кровью.

Камісарам партызанскага атрада імя Чапаева, які дзейнічаў на тэрыторыі Беларусі, быў

ураджэнец прысыткіўкарскага слята Пажга Хв. Папоў. Пра подзвігі сваіх таварышаў ён напісаў кнігу «Незабыўныя гады», якая выйшла ў выдавецтве «Беларусь». Цяпер да Хведара Цімафеевіча ў пасёлка Жылічы прыязджаюць старыя франтавыя таварышы, каб разам успомніць тыя гады і сяброў, якія загінулі. Пісьмы прыходзяць з Урала і Волгі, з Сібіры і Украіны, Масквы і Ленінграда, Казахстана і Сярэдняй Азіі. Значыць, сапраўды сыны і дачкі ўсёй краіны змагаліся за вызваленне Беларусі. Няма іх і загінула на беларускай зямлі.

Снончылася вайна. Але ўсё яшчэ не змаўкае яе рэха. Комі паэт франтавік Хведар Шчарбакоў у вершы «Алесь» апавядае, як пасля вайны ў лесах Беларусі падарваліся на ржавай фашысцкай міне два беларускія хлопчыкі. І паэт падзяляе свой смутак з усёй вёскай, заклікае ўсіх сумленых людзей змагацца за мір.

Карціны мірнай Беларусі малюе Шчарбакоў у вершах «Віктар» і «Яніналон» сьсыланквы («Песня Яніны»). Пачуўшы песню беларускай дзяўчыны, паэт прызнаецца:

Хочу услышать её я снова,
Чтобы увести из Белоруссии
в Коми.
Хоть песня будет привезена
издалека,
Каждый готов будет сказать
мне спасибо.

Такое жаданне савецкіх людзей розных нацыянальнасцей натуральна. Яно выказваецца і ў многіх іншых фактах. Так, наша рэспубліканская газета «Красное знамя» пісала: «У сярэдняй школе № 5 горада Баранавічы Беларускай ССР цэлы клас адведзены пад матэрыялы, якія апавядаюць аб рэспубліцы Коми. Тут і кнігі, і фатаграфіі, і карты... У зборы матэ-

рыялаў для Баранавічаў многа дапамаглі комі піянеры. У адказ з Беларусі ідуць пісьмы, сувеніры, якія дапамагаюць школьнікам нашай рэспублікі лепш даведацца аб мінулым і сучасным Беларусі».

Характэрнай рысай літаратуры нашага часу стаў паказ інтэрнацыянальнай дружбы савецкіх людзей. Гэтаму дапамагаюць прагрэсіўныя нацыянальныя звычкі народаў. Есць, напрыклад, у комі старадаўні нацыянальны звычай: дні дапамогі. У гэтыя дні комі сяляне аб'ядноўваліся для аказання дапамогі ў пабудове дамоў, іншых важных справах то аднаму аднавяскоўцу, то другому. У вершы «Коминь помеч» («Дні дапамогі ў Коми») Іван Вавілін расказвае, як у будаўніцтве новых прадпрыемстваў удзельнічаюць адразу прадстаўнікі некалькіх савецкіх народаў. І сярод іх беларус:

На своем МАЗе белорус
Тащит, тянет большой брус.

А гэта ўжо такая прыкмета, такога пераўтварэнне старажытнага нацыянальнага звычайна, што ўласціва толькі нашаму, савецкаму часу, савецкаму вобразу жыцця.

Адным з дзейных сродкаў збліжэння народаў з'яўляецца мастацкая літаратура: кнігі комі ведаюць у Беларусі, а беларускае слова чуваць у далёкай тайзе. Нядаўна ў Днях савецкай літаратуры ў Коми АССР удзельнічаў беларускі паэт Мікола Аўрамчык.

Узаемаадносінны нашых літаратур — яшчэ адно сведчанне трыумфу ленынскай нацыянальнай палітыкі.

В. МАРТЫНАУ,
загадчык сэнтара літаратуры і фальклору Коми філіяла АН СССР, кандыдат філалагічных навук.

ХУТКА ПРЭМЕРЫ

Рэчыцкі народны тэатр падрыхтаваў новы спектакль для дзяцей па п'есе Е. Шварца «Два клёны». Рэжысёр пастаіноўд В. Тамашук, у ролях заняты артысты народнага тэатра О. Вішняк, А. Сцепаненка, В. Казанцава і іншыя выканаўцы.

Адначасова калектыў аднаўляе спектакль «Брэсцкая крэпасць» па п'есе К. Губарэвіча. У ім цяпер будуць заняты маладыя артысты тэатра. Сваю работу калектыў прысвячае 30-годдзю Перамогі і паказа на абласным аглядзе мастацкай самадзейнасці.

ПЕСНЯ 'АБ РОДНЫМ КАЛГАСЕ

Пераможцам раённага конкурсу на лепшыя вершы, прысвечаны ордэна Леніна калгасу «Рассвет» імя К. П. Арлоўскага, стаў малады брыгадзір гэтай гаспадаркі Уладзімір Зеленавец. На яго словы кампазітар У. У. Алоўнікаў напісаў песню.

Цяпер два самадзейныя хоры калгаса — дарослы і дзіцячы — рыхтуюць яе да канцэрта, які

адбудзецца ў час адкрыцця новага Палаца культуры. Сярод удзельнікаў канцэрта будзе і аўтар тэксту Уладзімір Зеленавец. У калгасе ён працуе пасля заканчэння Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі, узначальвае палыводчую брыгаду, якая з'яўляецца лепшай у гаспадарцы. У вольны час Уладзімір піша вершы, спявае ў калгасным хоры.

«Літаратура і искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24 62, аддзела пісем і масвай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатолий ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЁД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК (адказны сакратар), Рыгор ШЫРМА.